

Betalingsformidling

Oslo, mai 1993

Rapport 1992

INNHOLDSFORTEGNELSE	SIDE
1. INNLEDNING.....	1
2. NORGES BANKS OPPGAVER I BETALINGSFORMIDLINGEN.....	1
2.1 Oppgaver og ansvar i betalingsformidlingen.....	1
2.2 Kontaktutvalget for betalingsformidling.....	2
2.3 Seddel og mynt - produksjon og distribusjon.....	3
2.4 Arbeidet med statens konsernkontosystem.....	5
2.5 Avregning og oppgjør i betalingsformidlingen.....	6
3. VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK I BETALINGSFORMIDLINGEN.....	8
3.1 Hovedtrekk.....	8
3.2 Bankgiro.....	10
3.3 Postgiro.....	11
3.4 Sjekk.....	12
3.5 Minibank, EFTPOS og betalingskort.....	13
3.6 Internasjonale betalingskort.....	18
3.7 Seddel og mynt.....	20
3.8 SWIFT - Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications.....	23
4. VIKTIGE HENDELSER I BETALINGSFORMIDLINGEN.....	24
4.1 ELBET-Norge - konklusjoner fra rapporten, oppfølging av rapportens forslag.....	24
4.2 Samordning i betalingsformidling mellom bank og post.....	28
4.3 EFTPOS-utviklingen - beslutninger hos BankAxept.....	30
4.4 Utviklingen innen EDI-EDIFACT.....	31
5. GEBYRER I BETALINGSFORMIDLINGEN.....	32
6. INTERNASJONAL UTVIKLING O.L.....	35
6.1 EF-Kommisjonens arbeid med betalingsformidling over landegrensene.....	35
6.2 EFs sentralbanksjefkomites arbeid med reduksjon av risiki i betalingsformidlingen.....	39
6.3 Internasjonalt lovarbeid.....	43

VEDLEGG:

- Brev fra Næringsdepartementet til Norges Bank vedrørende oppfølging av ELBET.
- Mandat for arbeidsgruppen vedr. forhåndsbetalte kortsystemer.
- Mandat for arbeidsgruppen vedr. direkte debitering.
- Utdrag fra salderingsproposisjonen for statsbudsjettet 1993.

1 INNLEDNING

Denne rapporten presenterer hovedtrekk i utviklingen i ulike instrumenter for betalingsformidling i Norge og redegjør for de viktigste hendelsene i tilknytning til betalingsformidlingen i Norge i 1992. Videre redegjøres det for noe av det arbeidet som skjedde internasjonalt i 1992 på feltet betalingsformidling.

2 NORGES BANKS OPPGAVER I BETALINGSFORMIDLINGEN

2.1 Oppgaver og ansvar i betalingsformidlingen.

I Lov om Norges Bank heter det blant annet at sentralbanken skal fremme et effektivt betalingssystem. I forarbeidene for loven er dette nærmere forklart ved at Norges Bank bør delta i arbeidet med å forbedre eksisterende betalingssystemer og frembringe nye. Norges Banks oppgaver innen betalingsformidling kan skilles i produksjonsrettede, kunderettede og politikkrettede oppgaver.

Avdelingen for kontante betalingsmidler (KOB) har ansvaret for koordinering av produksjonen av betalingsmidler ved Norges Banks Seddeltrykkeri og Den Kongelige Mynt, samt ansvaret for distribusjon og destruksjon av sedler og mynt. Avdelingen ledes av Hovedkassereren. Sammen med Norges Banks distriktsavedlinger ivaretar avdelingen ansvaret for seddelomløpets kvalitet og sikkerheten knyttet til samarbeidet med bankene og Postverket om behandlingen av sedler og mynt. Avdelingen har også ansvaret for Norges Banks transporttjeneste.

KjW\rapp92

Bankavdelingen har ansvaret for Norges Banks kunderettede betalingsformidling innenlands og overfor utlandet, Norges Banks fondsforvaltning og oppgjørsfunksjonen overfor bankene.

Finansmarkedsavdelingen er ansvarlig for de politikkrettede oppgavene innen betalingsformidlingen. Fra årsskiftet 92/93 ble det opprettet en egen enhet for betalingssystemer i avdelingen.

Markedsoperasjonsavdelingen har ansvaret for bankens utføring av internasjonale betalingsoppdrag, herunder blant annet bankens SWIFT-tilknytning, inkasso og markedsoperasjoner.

Internt i Norges Bank koordineres arbeidet med betalingsformidlingsspørsmål gjennom Intern arbeidsgruppe for betalingsformidling, under ledelse av Finansmarkedsavdelingen.

2.2. Kontaktutvalget for betalingsformidling

Kontaktutvalget ble etablert i januar 1986. Bakgrunnen for etableringen var den nye sentralbankloven som påla Norges Bank ansvar for å fremme et effektivt betalingssystem. Hovedsiktemålet med utvalget er å ha et forum for utveksling av informasjon om utviklingen innen betalingsformidling og drøfting av saker av felles interesse. I 1992 holdt utvalget 2 møter.

Ved utgangen av 1992 var følgende institusjoner representert i utvalget:

Norges Bank
Den norske Bankforening
Sparebankforeningen i Norge
Handelens Hovedorganisasjon
Postdirektoratet (Postgiro og Postsparebanken)
Finansieringsselskapenes Forening

Forbrukerrådet
Datatilsynet
Kredittilsynet
Teledirektoratet

Sentralbanksjefen er utvalgets leder, og
Finansmarkedsavdelingen har sekretariatsfunksjonen.

Av saker som har vært drøftet i utvalget i 1992 kan nevnes:

- Utviklingen innen elektronisk kortbasert betalingsformidling i varehandelen
- Utviklingstrekk i betalingsformidlingen
- Avregnings- og oppgjørsfunksjonen i Norges Bank
- Oppfølging av EF-kommisjonens diskusjonsnotat om betalingsformidling over landegrensene.
- Ny myntrekke
- Den offentlige arbeidsgruppen for elektronisk betalingsformidling i Norge - ELBET-Norge.

2.3. Seddel og mynt - produksjon og distribusjon

Seddelproduksjonen skjer i Norges Banks Seddeltrykkeri ved hovedkontoret i Oslo. Myntproduksjonen foregår ved Den Kongelige Mynt på Kongsberg. Begge produksjonsbedriftene hører inn under Norges Bank.

Norges Bank har ansvaret for distribusjon til bank og post, behandling og resirkulering av sedler og mynt. Dette skjer ved Avdeling for kontante betalingsmidler i Hovedkontoret, tolv distriktsavdelinger og et kassakontor.

Norges Banks avdelinger utfører også tjenester for post og bank innenfor området kontante betalingsmidler, basert på et prinsipp om full kostnadsdekning. Dette gjelder bl.a. telling og oppgjør av nattsafe, pakking av sedler og mynt direkte til

bankfilialer og postkontor, myntsortering og automatoppgjør for bl.a. Televerket og bomstasjoner.

Sedler

Inngangen av sedler fra banker og Postverket til Norges Bank var 509,5 mill. sedler i 1992. I forhold til 1991 representerer dette en økning på 4,6%. Veksten i inngangen er redusert i forhold til 1991 da veksten var 13,8%.

Den fortsatte økning i seddelinngangen til Norges Bank skyldes i vesentlig grad en fortsatt vekst i omsetningen av sedler i minibank. Omsetningen i minibanker steg med 8% i 1992 i forhold til 1991.

Helautomatiske seddelsorteringssystemer ved Norges Banks Hovedkontor og distriktsavdelinger teller, ekthetskontrollerer og kvalitetssorterer sedler. I samme prosess destrueres sedler som ikke lenger er av sirkulasjonskvalitet. Slike helautomatiske systemer har gjort det mulig å håndtere økningen i inngangen og etterspørselen etter sedler av spesialkvalitet til minibanker.

500-kroneseddelen som ble satt i sirkulasjon 31. mai 1991 er tilpasset bruk i minibank. Verdien av omløpet av seddelen har økt fra 828,1 mill. kroner i 1991 til 1 282,4 mill. kroner i 1992. Inngangen har økt fra 7,4 mill. sedler i 1991 til 16,3 mill. sedler i 1992.

Norges Banks Hovedstyre vedtok 20. mars 1991 at det skal utvikles en 200-kroneseddel. Seddelen er planlagt lansert i 1994 og forventes ytterligere å redusere omløpet av 100-kroneseddelen.

Mynt

Ved kunngjøring 1. mars 1991 opphørte 10-øremynten som tvungent betalingsmiddel 1. mars 1993. Etter denne dato vil 10-øremynt kunne veksles inn i Norges Bank i ytterligere 10 år.

Hovedstyret i Norges Bank vedtok 27.05.92 at det skal utgis en 20-kronemynt. Mynten er planlagt utgitt i 1994.

Hovedstyret har 02.12.92 vedtatt at det skal utgis en ny norsk myntrekke. Bakgrunnen for utviklingen av en ny myntrekke er bl.a. behovet for en harmonisk myntrekke (familielighet og sammenheng mellom størrelse og valør), og å redusere de enkelte valørers størrelse og vekt. Foreløpige planer innebærer utstedelse av en ny 10-kronemynt i 1995, en ny 50-øremynt i 1997 og nye 1- og 5-kronemynter i 1999.

2.4. Arbeidet med statens konsernkontosystem

Finansdepartementet har i lengre tid arbeidet med reformer for statens økonomiforvaltning, herunder likviditetsforvaltning og konsernkontosystem for staten. I 1992 utarbeidet departementet kravspesifikasjon som spesifiserer de krav som stilles til statlig betalingsformidling og likviditetsforvaltning i forbindelse med innføringen av statens konsernkontosystem.

Opplegget for statens konsernkontosystem er behandlet i St.prp. nr. 89 (1991-92). Utviklingen av systemet har i utgangspunktet følgende hovedprinsipper:

- * All likviditet som tilhører staten skal overføres til/fra statens foliokonto i Norges Bank på daglig basis. Overføringen av midler til/fra statens foliokonto skal skje med kortest og enklest betalingsvei.

- * Tjenesteyter skal ikke ha float-inntekter i forbindelse med inn- og utbetalinger fra statlige konti.
- * Forvaltningen av statens likviditet skal ivaretas av Norges Bank som en del av den ordinære forvaltning av statens kapital.
- * Godtgjørelse til de betalingsformidlende tjenesteytere skal gis i form av direkte betaling for de enkelte betalingstjenester og ikke i form av rentemargin.

Finansdepartementet har i 1992 arbeidet med bl.a. forberedelse og oppstart av prøveprosjekter rettet mot innbetalinger under tollkredittordningen (Toll- og avgiftsdirektoratet), utbetaling av langtidsstønader fra Rikstrygdeverket og dessuten et eget prøveprosjekt for Finansdepartementet. Departementet arbeider også med å utarbeide forslag til nye prøveprosjekter i løpet av 1993. Departementet legger til grunn at det vil være hensiktsmessig med en gradvis innføring av konsernkontosystemet.

2.5 Avregning og oppgjør i betalingsformidlingen

Norges Banks engasjement i avregnings- og oppgjørspromatikken i betalingsformidlingen stod også kort omtalt i forrige års rapport. I avsnitt 6.2. i årets rapport er det også redegjort for EFs Sentralbanksjefkomites engasjement på dette området.

Norges Bank utførte i 1991 en forstudie om sentrale risikoforhold i skjæringen mellom avregnings- og oppgjørsfunksjonen i betalingsformidlingen. Denne forstudie rapporten ble gitt en grundig høring i banknæringen og i de postale finansinstitusjoner i løpet av vinteren 1992. I mars etablerte Norges Bank et prosjekt for løsning av de problemer som forstudierapporten identifiserte, og i prosjektets

styringsgruppe er både banknæringen og Postbanken/Postgiro representert.

I prosjektets mandat angis det at Norges Bank skal utvikle og implementere et nytt oppgjørssystem for bankenes og Postgiros transaksjoner i betalingsformidlingen, og at oppgjørsfunksjonen skal skje mest mulig i realtid. Det nye oppgjørssystemet vil etter mandatet bli et kombinert brutto og netto oppgjørssystem ved at beløpsmessig større betalinger vil gå direkte og enkeltvis til oppgjør i Norges Bank, mens beløpsmessig mindre betalinger fremdeles vil gå til avregning før disse satsvis vil gå til endelig oppgjør i Norges Bank.

I 1992 pågikk prosjektarbeidet parallelt med endelig ferdigstillelse av et nytt, delvis realtidsbasert regnskaps- og reskontrosystem i Norges Bank. Et realtidsbasert oppgjørssystem i sentralbanken må ha sin forankring i en tilsvarende realtidsfunksjonalitet i sentralbankens regnskapssystem. En endelig konvertering til Norges Banks nye regnskapssystem som fant sted i november 1992 utgjør dermed den første "byggekloss" i et nytt, realtidsbasert oppgjørssystem i Norges Bank.

Prosjekteringen videre er nå konsentrert om neste "byggekloss" som vil være en realtidsbasert dekningskontrollfunksjon knyttet til bankenes og Postgiros oppgjørskonti i Norges Bank. Dekningskontroll i denne sammenheng vil innebære at betalingstransaksjoner mellom banker og mellom banker og Postgiro ikke posterer på institusjonenes konti i Norges Bank før dekning på debetinstitusjonens konto er kontrollert. Slik kontroll vil som nevnt foregå i realtid og vil dermed sikre "finality" og klart definert risikoovergang i betalingsformidlingen.

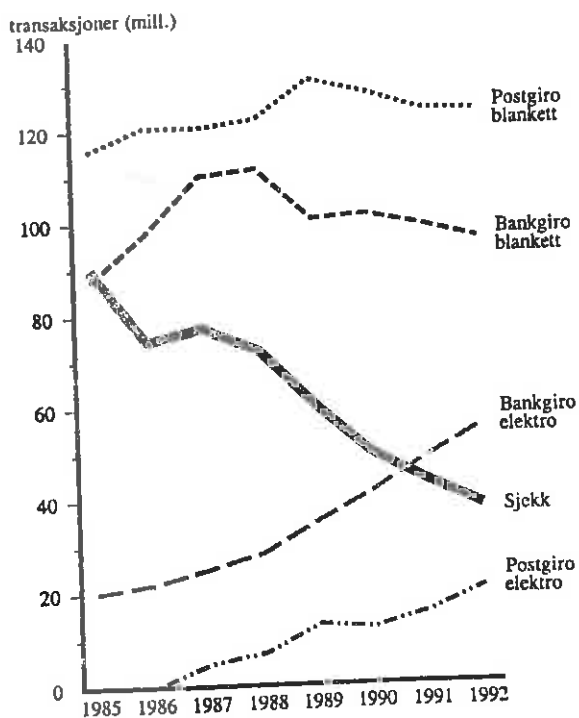
Utviklingen og implementeringen av denne dekningskontrollfunksjonen ventes ferdigstilt i 1993.

3. VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK I BETALINGSFORMIDLINGEN

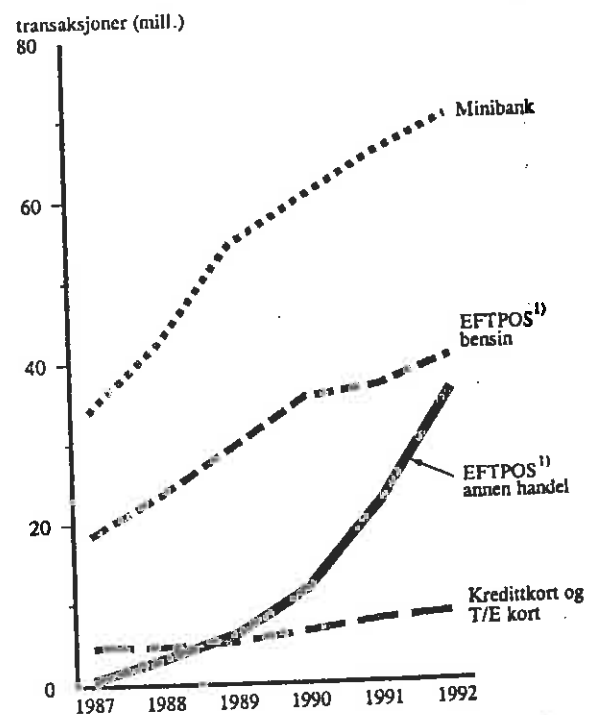
3.1 Hovedtrekk

Den samlede bruken av de blankettbaserte betalingstjenestene blir stadig redusert. Figurene 3A og 3B viser utviklingen i antallet transaksjoner i de viktigste tjenestene i innenlandsk betalingsformidling fra 1984 t.o.m. 1992. De blankettbaserte tjenestene har fortsatt en høy andel av transaksjonene, men de elektroniske viser en kontinuerlig sterk vekst. Sjekkbruken reduseres kraftig, mens antallet kontantuttak i minibanker stadig vokser. I 1992 ble det gjennomført nesten like mange transaksjoner i bankenes elektroniske betalingsterminaler i detaljhandelen utenom bensin som antall sjekker trukket på spare- og forretningsbankene. Det er ventet at det i 1993 vil være langt flere slike EFTPOS transaksjoner enn trukne sjekker.

Figur A

Figur B

1) EFTPOS: Electronic Fund Transfer at Point of Sales. Dette gjelder bruk av bankkort og oljeselskapenes kort benyttet på elektroniske betalingsterminaler på bensinstasjoner og i annen handel

Tabell 3.1 gjengir generelle utviklingstrekk i betalingsformidlingen i 1992. Betalingsformidlingen i Norge er fortsatt dominert av de papirbaserte betalingsformer, kontanter, sjekk og blankettbaserte gireringer. Betydningen av disse tjenestene er imidlertid synkende. I 1992 utgjorde antallet betalingstransaksjoner ved bruk av sjekk og giroblanketter 52,7 % av det totale antallet innenlandske betalingstransaksjoner. Tilsvarende markedsandeler for sjekk og girotransaksjoner i 1987 var 78,0 % og i 1991 var det 57,7 %. Her er kontanttransaksjonene holdt utenfor.

De elektroniske gireringenes andel av totalt antall girotransaksjoner vokser stadig og utgjorde 25,7% i 1992 mot 22,3% året før.

Betalingsmåte	Transaksjoner		Omsetning	
	Mill.	Endring fra 1991 i %	Mrd.kr.	Endring fra 1991 i %
Sjekk 1)	38,1	-17,5	415,8	-12,3
Bankgiroblanketter	96,0	-3,1	564,0	-9,9
Bankgiro elektronisk	55,6	13,8	979,6	23,6
Postgiroblanketter	123,6	0,0	2.280,8	0,4
Postgiro elektronisk	20,5	35,1	318,1	35,0
Minibank	70,1	4,9	56,4	8,0
EFTPOS Bensin 2)	40,6	10,0	8,2	5,2
EFTPOS Annen handel 3)	36,0	62,9	14,1	67,9
Kredittkort og T/E-kort 4)	8,4	13,5	9,4	10,6
SUM	488,9	5,0	4.646,4	3,8

Kilde: Norges Bank, Bankenes Betalingsentral (BBS), Bankforeningen, Sparebankforeningen, Postgiro, Postsparebanken, oljeselskapene reisekortselskapene, kredittkortselskapene.

- 1) Tall for sjekker utstedt på forretningsbankene er beheftet med usikkerhet.
- 2) EFTPOS: Elektronisk kortbasert betaling på bensinstasjoner (Electronic Funds Transfer at Point of Sale). Totale transaksjoner for EFTPOS-bensin gjelder både bruk av kort utstedt av bankene (inkl Postbanken) og oljeselskapene.
- 3) EFTPOS: Bankenes, Postgiros og Postbankens Electronic Funds Transfer at Point of Sale i varehandelen.
- 4) Kredittkortene innebefatter Kjøpekort, "Reserve Konto" (tidl. Norgeskort), Multikort, Her & Nå (tidl. Nøkkelkort) og Cresco Card. T/E-kortene innebefatter Visa, Diners, Eurocard og American Express brukt i Norge.

3.2 Bankgiro

Som det fremgår av tabell 3.2 har reduksjonen i bruken av bankgiroblanketter og omsetning fortsatt også i 1992. Dette gjelder både omsetning og antall transaksjoner. Det var størst reduksjon spesialgiro til bank og advisert giro. Bruken av disse er imidlertid begrenset. BBS' behandling av postgiroblanketter øker stadig. I 1992 utgjorde postgiroblankettene over 20% av blankettene som ble behandlet av BBS. Dette er overførslar fra betalere med bankkonto til betalingsmottakere med postgirokonto.

Bankene introduserte våren 1992 en ny transaksjonsvei for giroblanketter, kalt brevgiro. Denne er basert på at betaler sender sine girooppdrag i særskilte konvolutter via posten direkte til BBS. Tjenesten er beskrevet nærmere i årsrapporten for 1991.

Ved årsskiftet 1992/1993 hadde ca 40 banker innført eller varslet at de ville innføre tjenesten. Ca. 75% av giroblankettene belastes konti i disse bankene. På samme tidspunkt var det inngått over 285 000 avtaler om bruk av brevgiro. I 1992 ble ialt 5,2 millioner giroblanketter innsendt via brevgiro. Dette utgjør omtrent 5,5% av alle behandlede blanketter. Denne andelen er ventet å øke til 25-30% i 1993. Det ble innsendt i gjennomsnitt 3,08 blanketter i hver konvolutt fra personkunder. Tilsvarende tall for bedriftskunder var 7,8 blanketter.

De elektroniske tjenestene tar en stadig større andel av transaksjonene. Det er fremdeles direkte remittering som utgjør de fleste transaksjonene, mens det er transaksjoner ved bedriftsterminalgiro som viser den sterkeste relative økning. Andelen elektroniske transaksjoner økte fra 33,2% i 1991 til 36,7% i 1992.

TABELL 3.2. NØKKELTALL FOR BANKGIRO 1992 1)				
Betalingsmåter	Antall 1000	Endring fra 1991 i %	Omsetning (mill.kr)	Endring fra 1991 i %
Standard giro	44.397	-5,1	370.371	-12,5
OCR-service	29.690	-2,9	148.396	-5,0
Spesial giro til bank	1.022	-13,8	6.912	-33,3
Advisert giro	1.556	-21,0	9.421	-22,1
Postgiro til bankgiro 2)	11.107	5,6	14.829	0,3
Postgiro til postgirokonto 2)	8.181	2,9	14.041	48,5
Sum blankett-giro 3)	95.953	-3,1	563.970	-9,9
Direkte remittering	36.861	4,6	777.826	21,6
Bedriftsterminalgiro	8.868	62,4	145.900	43,9
Autogiro	9.841	20,8	55.832	582,0
Sum direkte tjenester (Autogiro + Direkte remittering + BTG)	55.570	13,8	979.558	23,6
Sum bankgirotjenester	151.523	2,5	1.543.528	8,8

Kilde: Bankenes Betalingsentral (BBS), Norges Bank

- 1) Tallene inkluderer overføringer mellom Postgiro og bankene. Det foreligger ikke opplysninger om antallet slike overføringer.
- 2) Postgiroblanketter til godskrift av postgirokonti behandlet av BBS.
- 3) Herav antall blanketter innsendt via brevgiro ca. 5 mill. stk.

3.3. Postgiro

Den totale bruken av postgiroblanketter i 1992 var omtrent lik bruken av blanketter i 1991. Det har imidlertid vært en økning i bruken av konto-til-konto-giringer, på bekostning av de delvis kontantbaserte inn- og utbetalingskortene. Også i 1992 økte bruken av Postgiros elektroniske tjenester. Direkte remittering (Datagiro Utbetaling) er fortsatt den mest benyttede elektroniske girotjenesten.

Til tross for en kraftig økning i bruken, er fremdeles andelen av elektroniske transaksjoner lav, 14,2% i 1992 mot 10,9% i 1991. Andelen elektroniske transaksjoner er således betydelig lavere i Postgrio enn i bankene. Postgiros andel av alle innenlandske elektroniske transaksjoner var i 1992 ca. 27%.

Betalingsmåter	Transaksjoner 1000	Endring fra 1991 i %	Omsetning (mill.kr)	Endring fra 1991 i %
Innbetalingskort	50.753	-3,9	449.320	3,0
Utbetalingskort	22.094	1,3	107.633	10,4
Gireringer	50.759	3,6	1.723.827	-0,8
Sum blanketter	123.606	0,0	2.280.780	0,4
Direkte remittering	19.794	34,3	314.490	34,1
Direkte debitering	696	59,6	3.615	199,0
Sum elektronisk	20.490	35,1	318.105	35,0
Totalt	144.096	3,8	2.598.885	3,7

Kilde: Postgiro

- 1) Tallene inkluderer overføringer mellom Postgiro og banker. Det foreligger ikke opplysninger om antallet slike overføringer.

3.4 Sjekk

Sjekkbruken i Norge nådde sitt høydepunkt i 1984 med omtrent 110 millioner transaksjoner. Siden har bruken av sjekker stadig blitt redusert blant annet på grunn av innføring av sjekkgebyrer og introduksjon av andre tjenester. Postsparebanken innførte sjekktjenesten i 1987 og har en betydelig mindre kontomasse enn forretnings- og sparebankene. Postsparebanken har derfor en begrenset andel av totalt utskrevne sjekker (8,1%). Bruken av postbanksjekker øker kraftig og denne andelen vokser.

Gjennomsnittlig beløp for sjekker trukket på forretningsbanker var fremdeles betydelig høyere enn tilsvarende for sparebanker og Postsparebanken, hhv. kr 22 000, kr. 4 075 og kr. 1 387. Dette skyldes at forretningsbankenes har en større andel bedriftskunder osm skriver ut sjekker med tørre beløp.

Sjekker trukket på banker	Transaksjoner (Mill.)	Endring fra 1991 i %	Omsetning (Mrd.kr.)	Endring fra 1991 i %
Sparebanker	20,0	-19,7	81,5	-21,6
Forretningsbanker	15,0	-20,2	330,0	-10,1
Postsparebanken	3,1	24,0	4,3	30,3
Alle banker	38,1	-17,5	415,8	-12,3

Kilde: Norges Bank, Bankforeningen, Sparebankforeningen, Postsparebanken

- 1) Transaksjons- og omsetningstallene for sjekker trukket på forretningsbanker er beheftet med usikkerhet.

3.5 Minibanker, EFTPOS og betalingskort

Den kraftige veksten som har funnet sted i bruk av EFTPOS- og minibanktjenester siste par år, er i ferd med å avta noe. Det var likevel en fortsatt sterk oppgang i bruken av EFTPOS i 1992. Samlet antall minibank- og EFTPOS-transaksjoner (bank, post og oljeselskaper) utgjorde henholdsvis 70,1 og 76,5 mill. i 1992 mot henholdsvis 66,1 og 58,8 mill. i foregående år.

Tabellene 3.5.1 og 3.5.2 viser henholdsvis bankenes og Postgiro og Postbankens kortbaserte elektroniske betalingsformidling i 1992. Bankene har den dominerende andelen av den kortbaserte elektroniske betalingsformidlingen. De bankutstedte kortene benyttes fortsatt mest til minibanktjenester. Minibanktjenestene spiller særlig en stor rolle beløpsmessig i forhold til EFTPOS-tjenestene. Mens gjennomsnittsbeløpet for et minibankuttak var på kr 804,- i 1992, var gjennomsnittsbeløpet fra en EFTPOS-terminal bare på kr 381,-. Hva angår bruken av tjenestene, får imidlertid EFTPOS-tjenestene stadig større betydning.

Postgiro og Postbankens markedsandel for kortbaserte elektroniske tjenester har økt, men er likevel beskjeden. Omtrent 4% av alle bankkorttransaksjoner fra minibanker, butikker og bensinstasjoner i 1992 ble foretatt med kort utstedt av Postsparebanken. Tilsvarende andel i 1991 var på ca. 2%.

Oppgangen for EFTPOS-tjenestene ventes å fortsette. Bankene introduserte i 1992 en ordning for såkalt "cash-out" som går ut på at alle brukersteder tilknyttet Bank-Axcept A/S kan få tilby kontantuttak på inntil kr 500,- pr. varekjøp. Postbanken har i løpet av året inngått liknende avtale med Esso i tillegg til den avtalen om kontantuttak de allerede hadde med Shell. Dette kan føre til at endel av kontantuttakene flyttes over fra minibankene til EFTPOS-systemet.

EFTPOS

Bankene: Veksten i bruk av EFTPOS-tjenester var sterk også i 1992, og gjaldt særlig bruk av kort utstedt av forretningsbankene. Som i de siste par år, skyldes veksten særlig utplassering av flere terminaler i butikker og handlesentre. Netto ble det utplassert 3 102 nye terminaler i 1992, hvorav flest tilknyttet forretningsbanker, slik at samlet antall ved utgangen av året var 13 645.

Det har vært en forholdsvis sterkere økning i antallet EFTPOS-transaksjoner i varehandelen enn i antallet terminaler, slik at terminalene utnyttet bedre enn tidligere. Graden av utnyttelse er likevel fortsatt lav. Beregnet utfra at antallet handledager er 270, økte det gjennomsnittlige transaksjonsantallet pr. terminal pr. dag fra i underkant av 8 i 1991 til 9,4 i 1992. Det ventes at antall EFTPOS-transaksjoner i varehandelen fortsatt vil stige betraktelig. Antallet EFTPOS-terminaler i butikker og handlesentre tilknyttet Bank-Axcept AS er for 1996 anslått til 25 000. Medregnet bruk av alle typer kort, er antallet transaksjoner i disse terminalene anslått til 160 millioner.

I alt ble det installert 181 banktilknyttede EFTPOS-terminaler på bensinstasjoner i 1992. De fleste av terminalene var tilknyttet sparebanker. I 1992 ble en rutine endret, slik at bruk av kort utstedt av Shell på Shell-stasjoner ikke lenger rutes via sparebankenes innsamlingssystem. Denne rutineendringen kan forklare nedgangen som er registrert for sparebankene i bruk av kort på bensinstasjoner. Det har hittil ikke foreligget data slik at opplysningene som gjelder sparebankene kan korrigeres. Det var en viss oppgang i bruken av kort som er utstedt av forretningsbankene.

Postgiro/Postbanken: I de siste par år har det vært en sterk oppgang i antallet terminaler som er knyttet opp mot Postgiros og Postbankens innsamlingssystemer og i bruken av Postbankens

kort. Denne oppgangen fortsatte i 1992. Postgiro installerte i alt 1 333 nye terminaler i løpet av året, hvorav 36 på bensinstasjoner og 1 297 terminaler på salgssteder og postkontorer. Antallet Postgiro-eide terminaler var således 2 357 ved utgangen av 1992. I tillegg fikk Postbankens kortkunder adgang til 502 terminaler på bensinstasjoner i 1992.

Tilgangen til flere brukersteder førte til en sterk økning i bruk av Postbankens kort. Postgiro og Postbankens system for elektroniske kortbetalinger synes imidlertid fortsatt å være av beskjedent omfang. Antallet kort utstedt av Postbanken utgjorde 5% av alle bankutstedte kort i 1992. Utnyttelsen av Postgiros terminaler er også fortsatt lav. Gjennomsnittlig ble det pr. dag i 1992 bare utført i underkant av 3 transaksjoner i terminalene som er installert i butikker og på postkontorer.

Det ventes fortsatt sterk oppgang for EFTPOS-handelen med Postbankens kort i de kommende år. Brukeravtalen som ble inngått av Postbanken med Esso i 1992, vil å gi Postbankens kortkunder adgang til betydelig flere brukersteder. Mot slutten av året inngikk også Postbanken en avtale med de to bankforeningene som skal sikre at deres kortkunder får adgang til terminaler tilknyttet Bank-Axcept. Denne avtalen er nærmere beskrevet i avsnitt 4.3.

Minibanker

Bankene: Som i 1991, var det en netto nedgang i antallet minibanker i 1992. Forretningsbankene fjernet 82 minibanker, mens sparebankene økte sitt antall minibanker med 14.

Det var likevel en moderat økning både i omsetningen og i antallet minibanktransaksjoner. Økningen gjelder både kort som er utstedt av forretningsbanker og kort utstedt av sparebanker. Dette har ført til fortsatt økt utnyttelse av minibanksystemet. Gjennomsnittsbeløpet pr. minibankuttak økte fra kr 780,- i 1991 til kr 804,- i 1992, og det ble i

gjennomsnitt foretatt 116 uttak pr. minibank pr. døgn i 1992, mot ca. 107 i 1991.

Postgiro/Postsparebanken: Postgiro har i løpet av 1992 utplassert 24 minibanker, slik at det samlede antallet ved utgangen av året var 65. Bruken av minibankene økte kraftig i løpet av året, slik at både omsetningen og antallet transaksjoner var vel 3 ganger så stor i 1992 som i foregående år. Oppgangen i bruken har imidlertid funnet sted fra et lavt nivå. Andelen minibanktransaksjoner med kort utstedt av Postbanken var i 1992 bare på i underkant av 2%. For hver minibank ble det gjennomsnittlig foretatt 52 uttak pr. døgn a kr 810,- i 1992, mot 39 uttak a kr 770 i 1991. Postgiros minibanksystem utnyttet således bedre enn tidligere, men utnyttelsesgraden er likevel fortsatt klart lavere for Postgiros minibanker enn for bankenes minibanker.

Betalingskort og kredittkort

Tabell 3.5.3 viser oljeselskapenes og kredittkortselskapenes kortbaserte betalingsformidling i 1992. I de siste par år har det vært en klar vekst i bruken av oljeselskapenes egne kort på bensinstasjoner, og denne veksten fortsatte i 1992. Den dominerende andelen av kortbruken på bensinstasjoner gjelder bruk av oljeselskapenes kort. Økningen kan tilskrives aktiv markedsføring og rabattordninger tilknyttet bruken av kortene.

Til tross for at antallet kredittkort økte med vel 33 000, fortsatte de senere årenes nedgang i antall kredittkorttransaksjoner. Det ytes imidlertid større kreditter pr. transaksjon enn tidligere. Fra 1991 til 1992 økte gjennomsnittsbeløpet pr. kredittkort- transaksjon med ca. kr 450,- til kr 2 786,-.

Det var i 1992 en betydelig endring i kredittkortselskapenes markedsandeler, der spesielt Cresco Card har økt sin markedsandel.

	Totalt banker		Forretningsbanker		Sparebanker	
	1992	1991 i %	1992	1991 i %	1992	1991 i %
Antall bankutstedte kort (1000)	2.021,0	5,0	893,0	4,8	1.128,0	5,2
- herav som kan benyttes i minibank	2.021,0	5,0	893,0	4,8	1.128,0	5,2
- herav Smartkort (m/chip)	718,0	2,6	718,0	2,6		0,0
- herav T/E kort	726,2	17,0	255,0	17,1	471,2	16,9
- herav kredittkort	5,0	-28,6		0,0	5,0	-28,6
Minibanker						
- antall installasjoner	1.644,0	-4,0	672,0	-10,9	972,0	1,5
- antall transaksjoner (mill.)	68,9	4,9	27,6	3,4	41,3	5,9
- omsetning (mill.kr.)	55.386,3	8,0	24.037,0	12,3	31.349,3	4,9
EFTPOS-butikker						
- antall installasjoner	13.645,0	29,4	7.443,0	38,7	6.202,0	19,8
- antall transaksjoner (mill.)	34,6	60,9	15,8	90,4	18,8	42,4
- omsetning (mill.kr.)	13.289,9	64,4	6.857,4	91,3	6.432,5	43,0
EFTPOS-bensinstasjoner						
- antall installasjoner	1.826,0	3,3	685,0	1,2	1.141,0	4,6
- antall transaksjoner (mill.)	11,3	-5,8	4,7	9,3	6,6	-14,3
- omsetning (mill.kr.)	2.456,5	-5,6	1.001,4	13,1	1.455,1	-15,2

Kilde: Bankforeningen, Sparebankforeningen, Bank-Axcept og Norges Bank

	1992	Endring fra 1991 i %
Antall postbankkort (1000) pr. 31.12. 1)	100	122,2
Antall Eurocards (1000) pr. 31.12	29,3	91,2
Sum kort utstedt av Postbanken	129,3	114,4
Minibanker:		
antall minibanker	65	58,5
antall transaksjoner (1000)	1.215	209,9
omsetning (mill.kr.)	984	225,8
EFTPOS butikker og postkontorer		
antall terminaler 1)	950	763,6
- på postkontoret		50,0
- i butikker	1 371	151,0
antall transaksjoner (1000)	1 416	170,0
omsetning (mill.kr.)	858	
EFTPOS - bensin		
antall terminaler 2)	2 736	54,9
antall transaksjoner (1000)	366	127,3
omsetning (mill.kr.)	115	259,4

Kilde: Postgiro og Norges Postbank

- Terminalene er eid av Postgiro.
- 36 av terminalene er eid av Postgiro. De øvrige terminalene eies av Statoil og Shell. Data vedrørende Postbankens kort fra Statoils terminaler overføres til Postbanken. Data fra Shells terminaler registreres via Postgiros innsamlingssystem.

	Transaksjoner (1000)	Endring fra 1991 i %	Omsetning Mill.kr.	Endring fra 1991 i %	Antall kort (1000)	Antall bruker- steder
Sum oljeselskapenes kort 1)	29.262,1	17,7	5.753,3	10,0	805,5	2.137
Sum kredittkort herav 2)	544,8	-8,3	1.512,9	11,6	374,8	40.244
- Kjøpekort	--	--	792,0	5,8	267,2	15.000
- "Reserve konto" 3)	--	--	67,4	-5,9	8,8	2.966
- Multikort	--	--	131,0	37,1	38,0	9.000
- "Her & Nå" 4)	--	--	249,5	2,8	34,9	7.278
- Cresco Card	--	--	273,0	34,5	25,9	6.000

Kilde: Oljeselskapene og kredittkortselskapene

- 1) Gjelder kort utstedt av Statoil, Hydro (fusjonert inn Mobil i 1992), Shell, Esso, Texaco og Fina.
- 2) Transaksjonstallene for enkeltelskaper oppgis ikke da enkelte av kredittkortselskapene ikke ønsker disse offentliggjort i sammenheng med omsetningstallene.
- 3) Endret navn fra Norgeskort den 1.10.1992.
- 4) Har endret navn fra Nøkkeltkort.

3.6. Internasjonale betalingskort

Det norske markedet for internasjonale betalingskort er delt mellom de fire kortselskapene American Express AS, Diners Club Norge AS, Eurocard Norge AS og VISA Norge AS. Etter en stagnasjon i 1991, fortsatte de senere årenes oppgang i selskapenes virksomhet i 1992. Antallet kort steg med 102 000, mens både antallet transaksjoner og omsetningen steg med 25%. Oppgangen fordeler seg jevnt mellom de ulike selskapene, slik at selskapenes markedsandeler er forholdsvis uendret. VISA reduserte sin markedsandel noe i løpet av 1992, men selskapet er fortsatt dominerende i det norske reisekortmarkedet med ca. 50% av antallet transaksjoner.

Tendensen mot i stadig større grad å benytte reisekortene i den innenlandske betalingsformidlingen lot til å stoppe opp i 1992. For første gang på flere år var det en større oppgang for nordmenns bruk av reisekort i utlandet enn for den innenlandske bruken av kortene. Andelen av disse korttransaksjonene som ble foretatt innenlands var på 54,6% mot 55,5% i 1991.

Det samlede beløp for nordmenns bruk av reisekort i utlandet

var i 1992 fire ganger så høyt som totalbeløpet for utlendingers bruk av kort i Norge mot, mot 3 ganger så høyt i 1991. Dette gjenspeiler økt ubalanse i turist- og reisetrafikken mellom Norge og utlandet. Gjennomsnittsbeløpet pr. kjøp foretatt av nordmenn i utlandet avviker imidlertid ikke mye fra gjennomsnittsbeløpet for utlendingers kortbruk i Norge, og avviket av vært konstant i de siste par år.

Selskap	Transaksjoner (1000)			Omsetning (mill.kr)			UN	
	Totalt	NN	NU	Totalt	NN	NU		
American Express A/S 1)	1.240	520	400	315	1.600	650	550	400
Diners Club Norge A/S	2.290	1.600	560	130	2.720	2.000	600	120
Eurocard Norge A/S 2)	2.751	1.290	825	636	2.700	1.369	809	522
Visa Norge A/S 2)	6.345	2.383	3.024	938	5.812	2.062	3.000	750
Totalt	12.625	5.793	4.809	2.019	12.832	6.081	4.959	1.792

Kilde: Reisekortsekskapene. NN = Nordmenns kjøp i Norge.
 NU = Nordmenns kjøp i utlandet
 UN = Utlendingers kjøp i Norge

- 1) Omsetnings- og transaksjonstallene for American Express er anslag fra Norges Bank og beheftet med usikkerhet.
- 2) Transaksjons- og omsetningstallene for VISA og Eurocard består i både varekjøp og kontantuttak ved bruk av personkort og firmakort. Inndeling - kontantuttak - varekjøp:

	<u>Ant.trans(1000)</u>	<u>Omsetn(mill.kr)</u>
Eurocard, totalt	2 751	2 700
- herav kontantuttak	300	291
- herav varekjøp	2 451	2 409
VISA, totalt	6 345	5 812
- herav kontantuttak	1 028	1 599
- herav varekjøp	5 317	4 213

TABELL 3.6.2 ANDRE OPPLYSNINGER OM REISEKORTSELSKAPENES VIRKSOMHET 1992

Selskap	Antall kort (1000)	Brukersteder i Norge	Brukersteder i verden (1000)	Brukerstedsavgift i % av omsetning	Maksimal brukerstedsavgift ifølge prisavtale
American Express	50	16.000	3.600	2,00 - 5,00	5,00
Diners Club Norge A/S	80	17.500	2.000	1,75 - 3,00	3,00
Eurocard Norge A/S	128	23.206	10.500	1,50 - 2,68	2,93
Visa Norge A/S	680	19.000	10.500	0,85 - 2,60	2,60

Kilde: Reisekortselskapene

3.7. Seddel og mynt

I tabellene 3.7.1 - 3.7.8 gis en oversikt over utviklingen i sammensetningen av seddel- og mynt omløpet, omløpshastighet og levetid for sedler, samt seddelinngangen til Norges Bank i perioden 1988 - 1992.

Sedler

Årsgjennomsnittet for verdien av sedler i omløp økte i 1992 med 1.310,1 mill. kroner til 29.918,6 mill. kroner. Dette er en økning på 4,6% i forhold til 1991. Økningen fra 1990 til 1991 var på 3,1%.

500-kroneseddelens andel øker sterkt mens 100-kroneseddelens andel reduseres noe.

Økningen i omløpshastigheten (definert som antall ganger sedlene passerer gjennom Norges Bank pr. år) fortsetter. Omløpshastigheten var 4,77 i 1992 mot 4,47 i 1991.

500-kroneseddelens omløpshastighet økte fra 4,36 i 1991 til 6,35 i 1992. Den høye omløpshastigheten på 100- og 500-kronesedler skyldes i vesentlig grad bruk av disse valører i minibanker og publikums adferd ved kontante betalinger.

Etter overgangen fra utgave V til utgave VI av 1000- og 500-kronesedler har levetiden for disse valører økt kraftig. Levetiden for 100-kronesedlene økte fra 1,4 år i 1991 til 1,6 år i 1992. Også for 50-kroneseddelen har levetiden økt i 1992.

Mynt

Årsgjennomsnittet for verdien av mynt i omløp økte med 69,1 mill. til 2.110,2 mill. kroner. Dette er en økning på 3,4%.

10-kronemynten utgjorde 45,3% av skillemyntomløpet regnet i verdi. Bruk av 10-kronemynt i automater, bl.a. ved bomveier og i telefon, medfører at myntens andel er stigende.

10-øren utgjorde også i 1992 det største antallet mynter i omløp (ca. 1,7 milliarder mynter). Mynten ble tatt ut av sirkulasjon 1. mars 1993.

TABELL 3.7.1. SEDDELOMLØPETS SAMMENSETNING, ÅRSGJENNOMSNIITT (Mill.kr.)

År	1000-kr.	500-kr.	100-kr.	50-kr.	10-kr.	5-kr.	Totalt
1988	17.425,8	770,6	8.409,3	626,3	160,3	6,2	27.398,5
1989	17.727,6	746,7	8.305,2	616,5	142,8	5,6	27.544,4
1990	18.715,5	729,6	7.714,4	579,2	0,0	0,0	27.738,7
1991	19.571,1	828,1	7.641,5	567,8	0,0	0,0	28.608,5
1992	20.864,3	1.282,4	7.193,0	578,9	0,0	0,0	29.918,6

TABELL 3.7.2. SEDDELOMLØPETS SAMMENSETNING, RELATIV
%-VIS FORDELING

År	1000-kr.	500-kr.	100-kr.	50-kr.	10-kr.	5-kr.	Totalt
1988	63,6	2,8	30,7	2,3	0,6	0,02	100
1989	64,6	2,7	30,2	2,2	0,5	0,02	100
1990	67,5	2,6	27,8	2,1	0,0	0,00	100
1991	68,8	2,9	26,7	2,0	0,0	0,00	100
1992	69,7	4,3	24,0	1,9	0,0	0,00	100

År	1000-kr.	500-kr.	100-kr.	50-kr.	Totalt
1988	0,98	1,40	3,27	1,47	2,70
1989	1,05	1,76	3,99	1,56	3,33
1990	1,25	2,92	4,93	1,73	3,93
1991	1,44	4,36	5,62	1,96	4,47
1992	1,50	6,35	6,11	1,97	4,77

1) Antall ganger sedlene i gjennomsnitt passerer Norges Bank pr. år.

År	10-kr.	5-kr.	1-kr.	50-øre	25-øre	10-øre	Kobber	Totalt
1988	774,7	353,8	382,7	104,6	42,4	126,3	25,9	1.810,4
1989	827,6	353,0	392,6	107,2	41,9	139,2	25,9	1.887,4
1990	867,8	358,3	406,8	110,4	41,6	151,3	25,8	1.962,0
1991	912,1	365,2	421,7	113,8	41,4	161,1	25,8	2.041,1
1992	956,1	370,5	434,0	116,5	41,1	166,3	25,7	2.110,2

År	10-kr.	5-kr.	1-kr.	50-øre	25-øre	10-øre	Kobber	Totalt
1988	42,8	19,5	21,1	5,8	2,3	7,0	1,4	100
1989	43,9	18,7	20,8	5,7	2,2	7,4	1,4	100
1990	44,2	18,3	20,7	5,6	2,1	7,7	1,3	100
1991	44,5	17,9	20,7	5,6	2,0	7,8	1,3	100
1992	45,3	17,6	20,6	5,5	2,0	7,9	1,2	100

År	1000-kr.	500-kr.	100-kr.	50-kr.	10-kr.	Totalt
1988	3.828,9	410,1	4.923,7	853,6	13,6	10.029,9
1989	1.862,7	250,7	3.025,5	821,6	221,4	6.181,9
1990	13.437,2	175,1	2.558,8	805,6	4,1	16.980,8
1991	9.181,1	1.259,3	5.332,3	945,3	2,8	16.720,8
1992	1.967,7	318,1	4.515,4	653,1	2,4	7.456,7

År	1000-kr.	500-kr.	100-kr.	50-kr.
1988	4,6	1,9	1,7	0,7
1989	9,5	3,0	2,8	0,8
1990	1,4	4,2	3,0	0,7
1991	2,1	0,7	1,4	0,6
1992	10,6	4,0	1,6	0,9

År	1000-kr.	500-kr.	100-kr.	50-kr.	10-kr.	Totalt
1988	17,2	2,2	274,7	18,5	1,4	314,0
1989	18,7	2,6	327,4	19,1	0,7	368,5
1990	23,5	4,3	380,1	20,0	0,4	428,3
1991	28,2	7,4	429,3	22,1	0,2	487,2
1992	31,3	16,3	439,1	22,8	0,0	509,5

1) Antall sedler innlevert til Norges Bank for sortering og ekthetskontroll

3.8 SWIFT - Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications

SWIFT-systemet, som er et elektronisk system for overføring av meldinger, er viktig i den internasjonale betalingsformidlingen. Dette systemet benyttes ved en meget stor del av de overføringer som foretas mellom norske betalingsformidlende institusjoner og utlandet. Det tas blant annet sikte på å benytte SWIFT i forbindelse med med Norges Banks nye DESK-system. (Beskrevet nærmere i avsnitt 2.5.)

Pr. desember 1992 var i alt 3453 deltakere (medlemmer og undermedlemmer) i 85 land tilknyttet systemet.

Ved utgangen av 1992 var det 26 norske medlemmer, inklusive Norges Bank og Postgiro, og 3 norske under-medlemmer (utenlandskeide banker der morbanken er hovedmedlem) med i SWIFT.

Som det fremgår av tabell 3.8 er antallet transaksjoner formidlet i dette systemet på verdensbasis stadig økende. I 1992 var antallet slike transaksjoner 11,1% høyere enn i 1991, mot 9,6% økning året før. Den norske trafikkandelen målt i utgående meldinger på verdensbasis avtar stadig og var i 1992 på 1,15% mot 1,25% i 1991 og 1,4% i 1990.

Antallet utgående meldinger fra Norges Bank viser en sterk vekst og var i 1992 ca. 84 % høyere enn året før.

TABELL 3.8. S.W.I.F.T MELDINGER

År	Ant.utg.meld. Verdensbasis (1000)	Ant.utg.meld. fra norske banker (1000)	Ant.utg.meld. fra Norges Bank (1000)
1986	192 000	3 747	17,8
1987	222 300	4 290	19,7
1988	245 000	4 290	19,2
1989	296 000	4 316	24,8
1990	333 000	4 632	29,8
1991	365 159	4 567	39,3
1992	405 541	4 650	72,0

Kilde: Norges Bank

4. VIKTIGE HENDELSER I BETALINGSFORMIDLINGEN

4.1 ELBET-Norge - konklusjoner fra rapporten

Næringsdepartementet tok i september 1991 i samråd med Norges Bank, Finansdepartementet og Samferdselsdepartementet initiativ til å etablere arbeidsgruppen ELBET - Norge. Arbeidet i gruppen hadde to hovedformål: å gi en beskrivelse av dagens elektroniske systemer på betalingsformidlingsområdet og foreslå tiltak for å oppnå en mer effektiv bruk av disse systemene. Arbeidet ble særlig konsentrert om følgende tre områder: elektroniske girosystemer, elektronisk datautveksling i sammenheng med betalingsformidling og problemstillinger i tilknytning til systemer for forhåndsbetalte kortsystemer. Mandatet er nærmere beskrevet i årsrapporten for 1991.

Arbeidsgruppen ble ledet av Norges Bank, med deltakere fra Finansdepartementet, Næringsdepartementet, Vegdirektoratet på vegne av Samferdselsdepartementet, Statskonsult og Norges Naturvitenskaplige Forskningsråd.

Gruppens rapport ble lagt frem 28. august 1992. Rapportens

tilrådninger var delt inn i fem områder:

1) Tiltak for en mer effektiv bruk av elektroniske debiteringstjenester.

Forslagene til tiltak på dette området var dels rettet mot å endre tjenestens utforming for å gjøre den mer brukervennlig, dels å samordne tilbydernes systemer slik at fri transaksjonsflyt mellom post og bank blir mulig og dels å bruke offentlig sektor som en "motor" for å få til økt bruk av tjenesten.

2) Tiltak for en bedre utnyttelse av elektroniske utbetalingsordninger (direkte remittering).

Remitteringstjenesten er allerede relativt godt utbredt i Norge. Det er fremdeles et uutnyttet potensiale, særlig innen utbetalinger av langtidsstønader og barnetrygd fra Rikstrygdeverket (RTV). Rapporten tilrådet derfor at RTV i samarbeid med de lokale trygdekontorene, gjerne i samarbeid med den lokale bank / post, kommer frem til et opplegg for bedret markedsføring og tilrettelegging overfor trygdemottakerne. Prisstrukturen kan også benyttes som motivasjonsfaktor.

3) Tiltak for en bedre utnyttelse av integrerte betalings- og informasjonssystemer.

Gruppen pekte her på behovet for at informasjonsutvekslingen følger de etablerte standarder både når det gjelder maskinvare og basisprogramvare. Et felles grensesnitt vil være en forutsetning for integrerte løsninger som kan overføre meldinger på tvers av systemene. Arbeidsgruppen tilrådet at myndighetene inviterer de berørte parter til videre samarbeid for å sikre dette.

4) Tiltak for koordinere den videre utvikling av

forhåndsbetalte kortsystemer.

Arbeidgruppen viste til at det er viktig av hensyn til blant annet forbrukervern, infrastruktur, systemvalg og risiko er behov for en offentlig koordinering av utviklingen på dette området. Gruppen tilrådet derfor at det gjennom lovgivningen settes klare grenser for etablering av åpne kortsystemer (dvs. kort som kan benyttes til oppgjør for varer og tjenester fra flere økonomisk/juridisk adskilte tilbydere). Arbeidsgruppen tilrådet videre at berørte myndighetsorganer setter av nødvendige ressurser med sikte på en koordinering av den videre utvikling, samt kompetanseoppbygging på området.

5) Tiltak for å oppnå en bedret samordning og utnyttelse av betalingssystemene.

Disse tiltakene var i hovedsak de samme Norges Bank foreslo i sitt brev om aktuelle problemstillinger i betalingsformidlingen av 30.4.92 til Finansdepartementet. Den videre oppfølgingen av dette punktet er gjengitt i avsnitt 4.2 nedenfor.

Oppfølging av ELBET-rapportens anbefalinger

Etter at Næringsdepartementet mottok rapporten, ble den sendt til berørte instanser på en uformelle høringsrunde. Departementet mottok kommentarer fra 18 av disse instansene. Disse var i all hovedsak positive til rapportenes anbefalinger.

På bakgrunn av dette fant Næringsdepartementet at det var grunnlag for å gå videre med rapportens anbefalinger.

I brev av 2.12.92 til hhv. Norges Bank og Finansdepartementet ba Næringsdepartementet (gjengitt i eget vedlegg i denne rapporten) Norges Bank ta ansvaret for den videre oppfølgingen av henholdsvis

- tiltak for omlegging og økt utbredelse av direkte debiteringstjenester
- koordinere den videre utvikling av forhåndsbetalte kortsystemer.

Finansdepartementet ble bedt om å følge opp rapportens anbefalinger for økt bruk av direkte remittering i offentlig sektor.

NTNF ble bedt om å vurdere den videre oppfølging av de tiltak som er foreslått innenfor området integrerte informasjons- og betalingssystemer.

På bakgrunn av Næringsdepartementets henvendelse har Norges Bank etablert to arbeidsgrupper som skal følge opp hhv. arbeidet med utbedring og økt bruk av direkte debiteringstjenesten og koordinering av den videre utvikling av forhåndsbetalte kortsystemer.

Arbeidsgruppen for direkte debitering ledes av Norges Bank og har representanter fra Finansdepartementet, Sparebankforeningen, Postgiro, Televerket og Forbrukerrådet. Gruppen skal i henhold til sitt mandat fremlegge forslag til en tjeneste som er bedre tilpasset brukernes behov. Mandatet er i sin helhet gjengitt i eget vedlegg i denne rapporten.

Arbeidsgruppen for forhåndsbetalte kortsystemer ledes av Norges Bank og har representanter fra Postgiro, Televerket, Vegdirektoratet, Forbrukerrådet, Sparebankforeningen og Handelens Hovedorganisasjon. Gruppen skal i følge sitt mandat blant annet vurdere om det er samfunnsøkonomisk ønskelig å etablere et åpent småpengekortsystem (dvs. et forhåndsbetalt betalingskort med kjøpekraft angitt i penger som kan benyttes til oppgjør for kjøp av varer eller tjenester fra flere tjenestetilbydere). Mandatet er i sin helhet gjengitt i eget vedlegg i rapporten.

4.2 Samordning i betalingsformidlingen mellom bank og post

Det har i lengre tid vært ført forhandlinger mellom Postverket og bankene om samordning i betalingsformidlingen. Disse drøftingen hadde inntil 1992 ført til ett konkret resultat. Den 2. mai 1991 inngikk partene avtale om gjensidig utveksling av elektroniske kredittransaksjoner.

I brev til Finansdepartementet av 30. april 1992 (gjengitt i eget vedlegg) tok Norges Bank opp aktuelle problemstillinger i betalingformidlingen. Det ble her foreslått en omfattende samordning av betalingssystemene. Forslagene hadde to hovedelementer. For det første at det bør åpnes for en felles utnyttelse av bankenes og postens kontomasser. For det andre bør de elektroniske betalingstjenestene utvikles og samordnes for å bidra til økt utbredelse og utnyttelse av stordriftsfordeler.

I Revidert nasjonalbudjett for 1992 tok regjeringen opp et forslag til samordning av betalingsformidlingen. Dette fulgte i hovedsak det samme opplegget som i brevet fra Norges Bank. Oppfølgingen av dette forslaget ble imidlertid utsatt.

De tre største norske forretningsbankene har i de siste årene mottatt betydelige kapitaltilførsler fra staten via Statens Banksikringsfond og Statens Bankinvesteringsfond. I løpet av høsten 1992 var det behov for ytterligere innskudd av kapital til disse bankene. I avtalene om kapitaltilførsel mellom Statens Banksikringsfond og henholdsvis Den norske Bank, Cristiania Bank og Kreditkasse og Fokus Bank av 23. november 1992 forpliktet bankene seg til å samarbeide med andre banker og myndighetene og for å rasjonalisere og effektivisere betalingsformidlingen så langt dette vil bedre bankenes resultater.

I salderingen av statsbudsjettet for 1993 tok regjeringen igjen opp forslagene fra Revidert nasjonalbudjett om

samordning av betalingssystemene. Regjeringen viste der blant annet til at en nødvendig forutsetning for å få til samordning er at kostnadsdekningen via gebyrer må økes. Bankenes gebyrer for de mest benyttede tjenestene ligger betydelig over Postgiros gebyrer for tilsvarende tjenester. På denne bakgrunn la Regjeringen blant annet til grunn at Postgiros gebyrer skal fastsettes slik at de på en bedre måte gjenspeiler kostnadene, blant annet at minimumspris for blankettbaserte gireringstjenester bør være 2 kroner.

Med utgangspunkt i Revidert nasjonalbudsjett for 1992 og Salderingsproposisjonen 1993 sendte Finansdepartementet brev til Postgiro, Postbanken, Bankforeningen og Sparebankforeningen 11.2.1993 med oppfordring om gjennom egne drøftinger å komme frem til avtaler om samordning innenfor de rammer som ble skissert i Revidert nasjonalbudsjett.

Samordning av EFTPOS mellom Postbanken og bankene.

De to bankforeningene og Postbanken har uavhengig av dette inngått en avtale som sikrer innehavere av bankkort utstedt av Postbanken (postbankkort) adgang til EFTPOS-terminaler utplassert av bankene. Avtalen ble inngått 23. desember 1992 og innebærer at tilpasninger av systemene skal være gjennomført innen 1. september 1993 slik at kortene da kan benyttes i enkelte terminaler i en testfase.

Bankenes terminaler er av ulik teknisk oppbygning. I enkelte av bankenes terminaler vil derfor disse kundene i en periode identifisere seg med signatur. Andre terminaler er ikke teknisk tilrettelagt for lesing av postbankkortene. Etterhvert vil postbankkortene kunne benyttes i de fleste av bankenes terminaler.

4.3 EFTPOS-utviklingen - beslutninger hos BankAxept

Bank-Axept AS ble stiftet 30. november 1991 og er eid av sparebankene og forretningsbankene i fellesskap. Formålet med etableringen av selskapet var å rasjonalisere bankenes EFTPOS-systemer, redusere kostnadene og øke utbredelsen av dem. Bank-Axept skal ha det operasjonelle ansvaret for teknologiske valg og for driften av en felles infrastruktur på dette området. Bakgrunnen for etableringen av selskapet er nærmere beskrevet i årsrapporten for betalingsformidling for 1991.

Det er forutsatt at alle EFTPOS terminaler som er utplassert av bankene skal være tilknyttet Bank-Axepts mottaksystem innen 1.1.1995. Selskapet skal også i samråd med Bankenes Utredningsselskap forestå valg av teknologi for systemet. Denne teknologien skulle i utgangspunktet være basert på internasjonalt valgte løsninger. På denne bakgrunn har selskapet valgt å basere EFTPOS-systemet på lesing av magnetstripen i bankkortene og on-line kommunikasjon mellom terminal og kortutsteder for kontroll av kortene.

Det er flere ulike løsninger for eierskap til terminaler. De fleste av dagens terminaler er eiet av bankene og leid ut til det enkelte brukersted. Det er nå besluttet at Bank-Axept senest fra 1.1.1995 skal eie alle terminalene som er tilknyttet systemet. Det enkelte brukersted skal leie terminal via sin bank. Prising og markedsmessige forhold mellom banker og deres kunder skal fortsatt ivaretas av den enkelte bank. Brukerstedene skal selv avgjøre om kort utstedt av andre enn banker skal kunne anvendes i terminalene. Kort utstedt av Postbanken vil i henhold til avtalen av 23. desember 1992 aksepteres i alle Bank-Axepts terminaler på linje med andre bankutstedte kort, men med noe annen behandling i enkelte terminaler i en overgangsfase. Jf. beskrivelsen av avtale mellom Postbanken og de to bankforeninger beskrevet ovenfor.

4.4 Utviklingen innen EDI-EDIFACT

EDI er en internasjonal betegnelse for utveksling av elektroniske dokumenter mellom datasystemer ved bruk av standard løsninger. EDIFACT (Electronic Data Interchange for Administration, Commerce and Transport) er en internasjonal standard for EDI. Norsk TEDIS har et nasjonalt ansvar for å organisere og følge opp det norske arbeidet med EDIFACT-standardiseringen. For videre informasjon om dette arbeidet og det internasjonale arbeidet på EDI/EDIFACT-området i regi av EF og FN, vises til årsrapportene for 1989, 1990 og 1991.

Av sentrale begivenheter for Norsk TEDIS i 1992 kan nevnes:

- Det har vært arbeidet for å klargjøre hvordan en raskt kan få utnyttet effektiviseringspotensialet som bruk av EDI gir. Mot slutten av året ble det etablert et EDI-strategiråd.
- Det ble i samarbeid med Statens teleforvaltning gjennomført en åpen høring om forslag til EDI-identifikatorer. Den anbefalte løsning til slike identifikatorer kan oppfattes som nettverks- og bransjeavhengig.
- Det ble iverksatt et arbeide med å utrede hvordan EDI-standardiseringen skal organiseres i Norge etter at EF's TEDIS-program for å fremme EDI-bruk i medlemslandene er sluttført i 1994.
- Det ble avgitt en uttalelse til ELBET - rapporten. I uttalelsen fremholdes behovet for at betalingsformidlingen kan ha en løsning mot alle tilbydere av betalingstjenester, bl.a. med bakgrunn i kravet om å kunne ta i bruk EDI på tvers av bransje og sektorgrenser. (Mer om ELBET i avsn. 4.1).

5. GEBYRER I BETALINGSFORMIDLINGEN

Norges Bank har siden 1989 foretatt halvårlige spørreundersøkelser blant de 23 største norske forretnings- og sparebankene samt Postgiro og Postsparebanken om hvordan de priser sine innenlandske betalingstjenester. Fra og med 1.1.92 har også 6 mindre sparebanker vært med i undersøkelsene. Ved utgangen av 1992 utgjorde de forespurte forretnings- og sparebankene henholdsvis ca. 96% og 72% av bankgruppens totale markedsandeler for betalingstjenester.

Forretnings- og sparebanker:

I den tid gebyrer har vært benyttet i betalingsformidlingen, har bankene i første rekke gebyrbelagt sjekktjenesten og blankettbaserte girotjenester. Gebyrene har således generelt vært høyere for blankettbaserte betalingstjenester enn gebyrene for sammenlignbare elektroniske tjenester. I hele perioden Norges Bank har foretatt sine prisundersøkelser, har forretningsbankene hatt gjennomgående høyere priser på betalingstjenester enn sparebankene.

Sterk prisoppgang i 1992 førte til at bankenes gebyrsatser reflekterer kostnadsforskjeller i større grad enn tidligere. Målt i kroner, har prisoppgangen vært sterkest for de papirbaserte betalingstjenestene. Prisutviklingen i 1992 skulle således motivere kunder til å benytte de mest kostnadseffektive betalingsformene.

Gjennomsnittlige gebyrsatser i de to bankgruppene er beregnet ved å veie en banks priser for de enkelte tjenestene med bankens andel av NOK-innskudd på anfordring. Gjennomsnittspriser for alle banker er beregnet ved å veie de to bankgruppens gjennomsnittspriser med bankgruppens faktiske markedsandeler (andel av totale transaksjoner) for betalingstjenestene.

TABELL 5.1. BANKENES GJENNOMSNITTLIGE GEBYRSATSER.

Tjeneste	Forretningsbanker			Sparebanker			Alle banker		
	31.12. 1990	01.01. 1992	01.01. 1993	31.12. 1990	01.01. 1992	01.01. 1993	31.12. 1990	01.01. 1992	01.01. 1993
Brevgiro	-	-	4,15	-	-	2,99	-	-	3,53
Giro kasse	2,77	2,81	5,37	2,50	2,80	5,08	2,64	2,81	5,31
Giro skranke	6,77	7,29	9,76	5,18	5,62	8,12	5,98	6,52	8,98
Giro kontant	11,25	11,70	12,57	8,70	8,77	10,39	9,98	10,35	11,41
Adviserte giro	12,35	12,25	15,98	16,96	17,82	21,06	14,66	14,81	18,67
Personsjekk	5,61	6,25	7,06	5,72	6,42	8,96	5,67	6,34	8,14
- gebyrfrie sjekker -%	44	48	13	59	58	56	52	53	37
- gebyrfrie sjekkeløp	>883	>881	>928	>721	>785	>944	>795	>829	>937
- gratis sj. ant. pr. mnd. ¹⁾	4,7	5,6	6,6	3,9	4	4	4,3	4,8	5,1
-gj.snitt.inntekt pr. sjekk	*	3,59	6,01	*	2,47	3,99	*	2,98	4,86
Næringssjekk	5,78	6,96	7,81	4,58	6,41	8,88	5,13	6,67	8,42
Remittering u/meld.	1,00	1,30	1,61	0,12	0,65	0,76	0,56	1,00	1,16
Remittering m/meld.	2,41	2,81	3,57	1,22	1,80	2,11	1,82	2,34	2,80
Remittering m/anvisn.	7,37	7,58	10,23	7,46	8,26	9,58	7,41	7,89	9,89
Autogiro u/meld.	0,98	0,99	1,01	0,20	0,64	0,78	0,59	0,83	0,87
Autogiro m/meld.	2,31	2,82	2,80	2,40	2,54	2,82	2,36	2,69	2,81
Minibank u/åpningstid ²⁾	1,97	2,51	3,82	1,21	1,67	2,85	1,52	2,00	3,23
Minibank i åpningstid ²⁾	0,11	0,13	1,11	0,79	1,10	1,32	0,52	0,72	1,23
EFTPOS trans.	1,97	2,00	2,39	0,69	0,68	1,50	1,14	1,14	1,90

* mangler opplysninger

¹⁾ Gjennomsnittsinntekt pr. sjekk for den enkelte bank er beregnet ved å multiplisere den enkelte banks sjekkgebyr med andelen gebyrbelagte sjekker. Gjennomsnittsinntekten for alle banker er fremkommet ved å veie den enkelte banks inntekt med bankens markedsandel.

²⁾ Tallene gjelder minibankuttak på andre bankers minibanker. Minibankuttak i egen banks minibank er gebyrfri i 98% av tilfellene i bankens åpningstid og i 53% av tilfellene utenfor bankens åpningstid.

Postgiro og Postsparebanken:

Postgiro og Postsparebanken foretok ingen endringer i sine gebyrer i 1991 og i 1992. F.o.m. 1.1.1993. ble det innført et gebyr på kr 2,- for ordinære gireringer. Gebyret for innbetalingskort økte med kr. 1,- og gebyret for utbetalingskort økte med kr. 2,50 med virkning fra 1. mars 1993. Gebyret for DataGiro-overføringer til mottakere i utlandet uten konto økte med kr 5,-, jf. tabell 5.2. Bankenes gjennomsnittsgebyrer var likevel høyere for alle sammenlignbare tjenester pr. 1.1.1993.

TABELL 5.2. POSTGIROS OG POSTSPAREBANKENS GEBYRER¹⁾

Tjeneste	31.12.89	31.12.90	01.01.93
Innbetalingskort ²⁾	3,70	4,50	5,50
Gireringer ³⁾	0	0	2,00
Utbetalingskort ⁴⁾	3,70	4,50	7,00
Direkte trekk ⁵⁾	0	0	0
Datagiرو u/meld. ⁶⁾	0	0	0
Datagiرو m/utbetalingskort	3,70	4,50	6,50
Datagiرو til utenl. mottaker med Postgirokonto	-	0	0
Datagiرو til utenl. mottaker uten konto	15	20	30
Sjekk ⁷⁾	3,00	3,00	3,00
Minibank	0	0	0
EFTPOS-transaksjoner	0	0	0

¹⁾ De blankettbaserte og elektroniske girotjenestene benyttes ved hjelp av postgirokonto. Bruken av sjekk og Postsparebankens kortbaserte betalingsformidling er knyttet til konti i Postsparebanken.

²⁾ Kontant innbetalt bankgiro kr. 8,-

³⁾ Bankgiro belastet postgirokonto kr. 2,-.

⁴⁾ Tilsvareer bankenes advisert giro.

⁵⁾ Direkte trekk tilsvareer bankenes Autogiro. Ved direkte trekk gis alltid melding til betalingsmottaker på kontoutdrag. Ved innlevering av liste istedenfor diskett/linje kr. 3,- (gratis for 1.1.1992).

⁶⁾ Datagiro tilsvareer bankenes remitteringstjenester. Dersom overføring til bankkonti, er gebyret kr. 2,-. Gebyrøkning 1.1.92 - 1.1.93: 100%.

⁷⁾ Honnørkonto ikke gebyr. Sjekker som er større enn kr. 400 er gratis.

6. INTERNASJONAL UTVIKLING O.L.

6.1 EF-Kommisjonens arbeid med betalingsformidling over landegrensene

Tiltak innenfor betalingsformidlingen inngår ikke i det indre markedsprogram, men vurderes likevel av EF-kommisjonen som nødvendig med sikte på effektiviteten og funksjonsmåten for det indre marked. Dette har sammenheng med behovet for å etablere billigere, raskere og sikrere betalinger over landegrensene for varer og tjenester, samt overføringer i tilknytning til kapitaltransaksjoner.

På denne bakgrunn publiserte EF-kommisjonen i september 1990 et diskusjonsnotat med tittelen "Making Payments in the Internal Market". I notatet drøftes betalinger over landegrensene mellom medlemslandene. Formålet med drøftingen er å analysere mulighetene for å effektivisere slike betalinger. Kommisjonen påpeker innledningsvis at et effektivisering av betalinger over landegrensene bør understøttes av større konkurranse innen finanssektoren, samtidig som det vil kreve en aktiv koordinering mellom de enkelte lands banker, finansinstitusjoner og sentralbanker.

Kommisjonen ønsker å bidra i denne prosessen ved:

- å påpeke de hindringer av organisasjonsmessig, politisk og økonomisk karakter som må fjernes for å oppnå større effektivitet i betalingssystemene,
- legge opp til en struktur som kan forene banker og øvrige institusjoner i betalingsformidlingen ved konkrete løsningsforslag,
- initiere endret lovgivning der dette er nødvendig,
- sikre at traktatens konkurransebestemmelser respekteres.

Kommisjonens notat fokuserer på typiske forbrukerbetalinger (i motsetning til større næringslivsbetalinger), og på mulige effektiviseringstiltak for disse innenfor rammen av de eksisterende nasjonale betalingssystemene. Det legges vekt på at effektivitet i formidlingssystemene krever en stor grad av samarbeid mellom formidlende institusjoner og mellom disse og de myndighetsorganer som har ansvaret for effektiviteten i systemene. Kommisjonens oppgave vil i forhold til dette være å stimulere til samarbeid for å fremme effektivitet i betalinger over landegrensene.

Notatet lister opp Kommisjonens kriterier for et effektivt betalingsformidlingssystem over landegrensene. Etter disse kriteriene bør systemene:

- sørge for rask formidling av betalinger i samsvar med klare og forpliktende tidsfrister,
- legge opp til at alle kostnader for brukerne blir holdt på et rimelig nivå, at de er kjent for brukerne og at de i størst mulig grad gjøres til gjenstand for konkurranse i markedet,
- på en klar måte vise rettigheter, plikter og ansvar for alle parter,
- tilfredsstillende høy grad av sikkerhet, systemstabilitet og integritet,
- være gjenstand for regelmessig oppfølging og kontroll hva angår risiko,
- ikke inneholde unødige restriksjoner over landegrensene, også vis a vis land utenfor EF.

Kommisjonen påpeker i denne forbindelse at det etablerte korrespondentbanksystemet i liten grad synes å tilgodese de

anførte kriteriene. Korrespondentbanksystemet, som baserer seg på bilateral formidling mellom banker som har konti hos hverandre, synes ineffektivt både hva angår kostnader, tid og oversiktighet med hensyn til rettigheter og ansvar.

Kommisjonen skisserer tre mulige tilnærminger til et system som på en bedre måte skal kunne ivareta kriteriene:

- a) En modifisering og effektivisering av det eksisterende korrespondentbanksystemet.
- b) At bankvesenet selv utvikler og etablerer helt nye system for slike betalinger.
- c) At det arbeides mot en løsning der alle betalingsoverføringer formidles via en nasjonal avregningssentral, og der slike overføringer til betalingsmottakere i andre land videreformidles ved direkte kommunikasjon mellom de ulike lands nasjonale avregningssentraler.

Kommisjonen ser visse fordeler spesielt ved alternativ c), med en sammenknytning i en eller annen form mellom de ulike nasjonale avregningssentralene. Det legges vekt på bestemmelsene i Bankdirektivet om at alle medlemslandenes banker fra 1993 vil ha full frihet til å etablere seg og tilby tjenester innenfor hele EF-området, og at de dermed også skal kunne delta direkte i avregningssystemene i hele EF-området.

Dokumentet "Making payments in the Internal Market" ble sendt på en uformell høringsrunde, og Norges Bank ga i den forbindelse enkelte kommentarer til notatet. Kommentarbrevet fra Norges Bank datert 16.1.92, ble gjengitt i sin helhet i årsrapporten for 1991. På bakgrunn av de uttalelsene Kommisjonen mottok, etablerte den i 1991 to rådgivende utvalg som skulle se nærmere på grenseoverskridende betalinger. Det ene var en teknisk gruppe med medlemmer fra banker og

sentralbanker, og den andre en brukerrettet gruppe med deltakere fra banker, forbrukere og mindre bedrifter.

Med basis i disse gruppernes arbeid offentliggjorde Kommisjonen arbeidsrapporten "Easier Cross Border Payments - Breaking down the barriers" i mars 1992. Kommisjonen fastslår i rapporten behovet for vesentlige forbedringer i de systemene som skal håndtere betalinger over landegrensene. Arbeidsrapporten anbefaler et handlingsprogram som skal legge grunnlaget for en mer effektiv betalingsformidling over landegrensene, og bidra til å bringe betalingssystemene nærmere opp mot den standard som legges til grunn for innenlandske betalingssystemer.

Handlingsprogrammet omhandler blant annet tiltak knyttet til betalingssystemenes åpenhet, hurtighet, sikkerhet og nivå for informasjon.

Viktige deler av handlingsprogrammet er:

- å etablere en informasjonsplikt for formidlere som gir kunden klar og konsis oversikt over blant annet den tid det tar å utføre en betaling, gebyrer, valuteringsregler, rett til å overføre et beløp i sin helhet til mottaker og tilgang til effektive prosedyrer for eventuelle klager,
- å videreutvikle infrastrukturløsninger basert på et bedre korrespondentbanksystem, sammenknytning av avregningssentraler over landegrensene og økt utnyttelse av etablerte internasjonale nettverk til håndtering av grenseoverskridende massebetalinger,
- at det må settes felles standarder for kommunikasjonsutveksling,
- å sørge for at EF's konkurranseregler følges, slik at det ikke dannes samarbeidskonstellasjoner som strider mot EF's generelle regler for konkurranse,

- initiering av et lovarbeid basert på de konklusjoner UNCITRAL har arbeidet frem og med spesiell vekt på å beskytte forbrukerinteresser,
- at sentralbankene engasjerer seg direkte overfor systemoperatører som planlegger å etablere grenseoverskridende massebetalingssystemer.

Kommisjonens rolle i det videre arbeidet vil på enkelte områder være en konkret videreføring, som for eksempel når det gjelder informasjonsplikt, arbeidet med lovregler og arbeidet med konkurranseregulering. På andre områder, som for eksempel når det gjelder en bedre infrastruktur, arbeidet med standardisering og sentralbankenes engasjement, vil Kommissjonens rolle i første rekke være å oppmuntre til samarbeid og utvikling av nye og bedre løsninger.

Norges Bank har gitt en uttalelse til det handlingsprogrammet som foreslås, og slutter seg i hovedsak til anbefalingene i arbeidsdokumentet.

6.2 EFs Sentralbanksjefkomites arbeid med reduksjon av risiko i betalingsformidlingen

På EF hold har en både i Kommissjonen og i regi av Sentralbanksjefkomiteen arbeidet med betalingsformidlingsspørsmål i noen år. På en ikke unaturlig måte har Kommissjonen så langt konsentrert seg om arbeidet med koordinering av infrastruktur og liknende spørsmål i forhold til massebetalingssystemer. Sentralbanksjefkomiteen tok selv i fjor initiativet til en egen gjennomgang og vurdering av sentralbankenes plass i overvåkingen av betalingssystemene. Ikke minst har risikohåndteringsspørsmål og en vurdering av brutto og netto oppgjørssystemer blitt gjenstand for en grundig vurdering i dette arbeidet. Naturlig nok har Sentralbanksjefkomiteens arbeid på dette området vært relatert også til de ulike faser av EMU prosessen fremover.

Det nevnte arbeid har så langt resultert i en rapport fra "The ad hoc Working Group on EC Payment Systems", kalt "Report to the Committee of Governors of the Central Banks of the European Economic Community on Issues of Common Concern to EC Central Banks in the field of Payment Systems"; publisert i oktober 1992.

Rapporten slår innledningsvis fast at sentralbankene i de senere år i økende grad har blitt klar over nødvendigheten av å sikre integriteten, sikkerheten og stabiliteten i betalingssystemene.

På den ene siden har en blitt oppmerksom på uklare forhold omkring de ulike lands systemer for overføring av beløpsmessig større transaksjoner; systemer gjennom hvilke en implementerer landenes pengepolitikk og som kan være sårbare hva angår stabiliteten og effektiviteten i hvert lands banksystem.

På den andre siden rettes oppmerksom mot avregningsfunksjonen i de ulike lands massebetalingssystemer, med hovedvekt på faren for systemrisiko¹ i skjæringen mellom disse systemers avregnings- og oppgjørsfunksjon.

På begge områdene, hhv. systemer for beløpsmessig større transaksjoner og (avregnede) massebetalingssystemer, gjenspeiler rapporten naturlig nok behovet for en kontinuerlig harmonisering mot en integrasjon i et fremtidig EMU med et ESCB under en ECB². Rapporten understreker behovet for raskt iverksatte tiltak for en "sentralbankstyrt" (eller "-dominert") harmonisering av begge typer betalingssystemer innenfor hele EF (/EØS) området for å unngå tilløp til det

¹Med "systemrisiko" menes risikoen for en dominoeffekt i et netto oppgjørssystem ved at en banks manglende mulighet for å gjøre opp for seg i sin tur medfører at også andre banker i systemet kommer i samme situasjon.

²EMU = European Monetary Union
ESCB = European System of Central Banks
ECB = European Central Banks

rapporten betegner som "regulatory arbitrage" innen betalingsformidlingen. Faren for dette vil bestå i at en i en fremtidig EMU, der tidligere nasjonale betalingssystemer er knyttet sammen gjennom en felles infrastruktur, men der den forutgående harmonisering hva angår standarder og regulering mangler, vil få en tendens til at hoveddelen av betalingsformidlingen går gjennom de svakest regulerte deler av systemet.

De fleste EF (/EØS) land har i dag etablerte systemer for en særskilt håndtering av beløpsmessig større betalinger. Systemenes utforming og funksjonalitet varierer imidlertid tildels sterkt hva angår sentralbankenes mulighet til å få etablert et realtidsbasert brutto oppgjørssystem direkte gjennom sentralbanken. Eksempelvis er det engelske CHAPS systemet et rent netto oppgjørssystem. Ingen EF (/EØS) land har per i dag ferdig etablert noe realtidsbasert brutto oppgjørssystem direkte gjennom sentralbanken, men alle EF land inkl. England har konkrete planer om å etablere slike. Rapportens anbefalte standarder for etablering av systemer for etablering av system for håndtering av beløpsmessig større betalinger legger vekt på følgende forhold:

- De skal etableres som brutto oppgjørssystemer der oppgjøret skjer direkte i sentralbanken.
- De bør så langt som mulig etableres som realtidssystemer slik at sentralbanken har nødvendig oversikt i realtid over egen potensiell eksponering i systemet.
- Slik utformet blir systemene å betrakte som viktige verktøy for sentralbanken både i en adekvat risikohåndtering og en effektiv implementering av pengepolitikken.

På området avregnede massebetalingssystemer (= netto oppgjørssystemer) er rapporten enda mer konkret i sin

tilråding hva angår bruk av (minimum) standarder. Det anbefales her konkret at de såkalte BIS standarder settes som (minimum) krav i forhold til avregningssentralene i de nasjonale betalingssystemene.

"BIS standardene" refererer seg til et analysearbeid utført i en arbeidsgruppe med representanter fra sentralbankene i 10 landsgruppen, i regi av BIS og under ledelse av Governor Lamfallussy. Arbeidsgruppen fremla høsten 1990 en rapport med konkrete anbefalinger om hvordan sentralbankene bør håndtere risikoaspektene ved avregningssystemer. "Lamfallussy rapporten" omhandler mer eksplisitt det som betegnes som internasjonale, flervaluta avregningssystemer og anfører i seks punkter (minimum) standarder for hvordan slike systemer bør reguleres. Den omtalte rapport til EFs Sentralbanksjef komite anbefaler at disse standardene også gjøres gjeldende for avregningssentraler i nasjonale betalingssystemer.

De seks BIS standardene sier følgende:

- I. Avregningen bør ha en velfundert rettslig basis i alle berørte rettssystemer.
- II. Den finansielle risiko som er forbundet med ulike avregningssystemer, skal være kjent og forstått av hver enkelt deltaker.
- III. Multilaterale avregningssystemer skal ha klart definerte prosedyrer for håndtering av kreditt- og likviditetsrisiko, som klart definerer den enkelte deltakers ansvar både i forhold til avregningssentralen og de øvrige deltakere. Disse prosedyrene skal sikre at alle aktører har oppfordring og mulighet til å håndtere og beherske hver av de risikoaspekter de er utsatt for i ulike deler av prosessen. Det skal være fastsatt en maksimumsgrense for den kreditteksponering som hver enkelt deltaker kan påføre systemet og derved de øvrige

deltakere.

- IV. Multilaterale avregningssystemer skal, som et minimum, være i stand til å sikre en korrekt gjennomføring av daglig oppgjør selv dersom deltakeren med den største debetposisjonen ikke kan gjøre opp for seg.
- V. Multilaterale avregningssystemer skal ha objektive og offentlig tilgjengelige kriterier for tilslutning som sikrer en rettferdig og åpen tilgang til systemene.
- VI. Alle avregningssystemer skal ha en katastrofeberedskap (back-up) som skal sikre gjennomføring av avregningen dersom det ordinære system ikke fungerer.

Den omtalte rapport til EFs Sentralbanksjefkomite anbefaler som nevnt over at disse (minimum) standardene settes også som krav for virksomheten i de nasjonale avregningssentralene. I den sammenheng vil en kombinasjon av III. og IV. stå sentralt, ikke minst fordi rapporten eksplisitt drøfter og advarer mot den mulige situasjon at hele avregningen må "nøstes opp" i de tilfelle der en bank i debetposisjon ikke skulle kunne gjøre opp for seg.

6.3 Internasjonalt lovarbeid

UNCITRAL (United Nation Commission on International Trade Law) har siden 1986 arbeidet med en "Model law" for internasjonale betalinger. Modelloven, som ble vedtatt våren 1992, er begrenset til kreditoverføringer. Modelloven skiller ikke mellom forbrukere og forretningsdrivende eller små og store betalinger. Men siden de fleste forbrukertransaksjoner over landegrensene i dag er debetoverføringer initiert ved bruk av sjekk og betalingskort, kan man si at modelloven ikke er vinklet med sikte på de typiske forbrukerbetalinger.

Formålet med modelloven er å skape et grunnleggende sivilrettslig regelsystem på et hittil uregulert område. Modelloven regulerer de rettslige forhold mellom formidlere, og erstatningsspørsmål ved mangelfull utførelse av oppdraget både i forhold til betalere og mottaker. Selv om loven direkte bare gjelder regulering av internasjonale betalinger, vil den også måtte få betydning for utforming av nasjonale regler på området.

Modelloven bygger i stor grad på amerikanske regler nedfelt i Uniform Commercial Code (UCC) Article 4A som omhandler kommersielle elektroniske overføringer. For at UCC skal være bindende som lov må den vedtas i de enkelte delstater. Den er nå vedtatt i 12 delstater, hvor den trådte i kraft 1. januar 1991. (I tillegg har USA en Electronic Funds Transfer Act fra 1978 som særlig regulerer elektroniske overføringer mellom forbrukere).

EF har fulgt arbeidet i UNCITRAL og vurderer å legge modelloven til grunn for den videre utvikling av felles regler for kredittoverføringer innen EF. Japan har også vist interesse for å bygge ut et regelverk i samsvar med modelloven.

EF har gitt en rekommendasjon om betalingssystemer, herunder særlig om forholdet mellom kortinnehaver og kortutsteder, som ble vedtatt 17.11.1988 (88/590/EØF). Rekommendasjonen har til formål å beskytte forbrukerne mot urimelige kontraktsvilkår samt utilbørlig, mangelfull og villendende informasjon. EF-kommisjonen vurderer å fremme forslag til direktiv på dette feltet i løpet av 1993. Den norske rammeavtale av 1992 som er utarbeidet i samarbeid mellom Forbrukerombudet og kortutstederne, bygger på og er en videreføring av de standardkrav som stilles i rekommendasjonen.

07. DES. 1992

DET KONGELIGE NÆRINGSDEPARTEMENT

KONTOR: PLØENS GT. 8 - TLF. 34 90 90 - TELEX 21428 NSBDP N
POSTADRESSE: POSTBOKS 8014 DEP., 0030 OSLO 1 - TELEFAX 34 95 25

Norges Bank
Postboks 1179, Sentrum
0107 OSLO

NORGES BANK		
02.12.1992 000004		
AVL F/M D.F	BOKV.	AS

Deres ref.

Vår ref. (bes oppgitt ved svar)
ND 92/2214-20 F JFL/KMK

Dato
2.12.1992

**OPPFØLGNING AV RAPPORT FRA ARBEIDSGRUPPE VEDRØRENDE
ELEKTRONISK BETALINGSFORMIDLING**

Rapporten om elektronisk betalingsformidling (Elbet-rapporten) ble overlevert Næringsdepartementet den 28. august d.å. Rapporten ble deretter sendt ut til berørte instanser for uformelle kommentarer. Næringsdepartementet har mottatt kommentarer fra i alt 17 instanser, bl.a. fra Norges Bank i brev av 7. oktober d.å.

Elbet-rapporten inneholder forslag til tiltak bl.a. med sikte på økt bruk av elektronisk giroformidling (autogiro) og direkte remitteringer. Videre anbefales det at det arbeides videre med problemstillingene vedrørende forhåndsbetalte kort og koordinerende tiltak fra myndighetens side i denne sammenheng.

Norges Bank har under arbeidet med rapporten og senere i skriftelige kommentarer, gitt uttrykk for at Norges Bank kan ta ansvar for å følge opp rapportens forslag til tiltak når det gjelder økt bruk av autogiro og problemstillingene vedrørende forhåndsbetalte kort.

(a) Rapporten peker på at det i dag er et betydelig potensiale for økt bruk av elektronisk giroformidling. For å få til den ønskede utbredelse og effektivisering av betalingsformidling på kort og mellomlang sikt, foreslås det at det igangsettes et tre-faset prosjekt der det i første omgang innhentes synspunkter fra berørte aktører på hvilke tiltak man kan enes om. Kommentarene som Næringsdepartementet har innhentet, gir et godt utgangspunkt for å starte opp denne prosessen.

I rapporten legges det til grunn at Norges Bank, eventuelt i samarbeid med Finansdepartementet, får et koordinerende ansvar for dette arbeidet. Vi viser også til Norges Banks kommentarer til rapporten av 7. oktober d.å. hvor Norges Bank stiller seg positiv til å bidra til gjennomføring av rapportens anbefalinger når det gjelder direkte debiteringstjenester. Næringsdepartementet vil på denne

bakgrunn be om at Norges Bank tar et ansvar for å koordinere de foreslåtte aktiviteter som er foreslått i rapporten hva gjelder økt bruk av autogiro.

(b) Rapporten anbefaler at etablering av forhåndsbetalte kort bør, ved lovgivning, underlegges konsesjonsplikt og tilsyn av myndighetene. Det anbefales videre at myndighetene avsetter nødvendige ressurser med sikte på en koordinering av den videre utvikling samt kompetanseoppbygging på området. Næringsdepartementet vil be om at Norges Bank utreder videre behovet for koordinerende tiltak fra myndighetens side når det gjelder introduisering av forhåndsbetalte kort for i nødvendig grad å ivareta bl.a. hensynet til infrastruktur, forbrukervern og andre samfunnsmessige hensyn.

Næringsdepartementet har bedt Finansdepartementet om å følge opp rapportens anbefalinger for økt utbredelse av direkte remittering i offentlig sektor. Vi forutsetter at den nødvendige kontakt mellom Norges Bank og Finansdepartementet ivaretas.

Næringsdepartementet vil be Norges Teknisk-Naturvitenskapelig Forskningsråd (NTNF) som deltok i Elbet-arbeidsgruppen, om å vurdere videreføring av andre deler av de problemstillinger som rapporten behandler. Vi vil oppfordre både Norges Bank og NTNF til å ta kontakt med hverandre vedrørende det videre arbeidet.

Vi vil benytte anledningen til å takke Norges Bank for et godt samarbeid om Elbet-rapporten. Vi står gjerne til rådighet for eventuelle spørsmål når det gjelder det videre arbeidet.

Med vennlig hilsen

Hugo Parr e.f.
ekspedisjonssjef

Eirik Normann
fung. underdirektør

Vedlegg: Oppsummering av kommentarer til Elbet-rapporten

Kopi: Finansdepartementet

Mandat

ARBEIDSGRUPPE VEDRØRENDE FORHÅNDSBETALTE KORTSYSTEMER

(fastsatt av sentralbanksjefen den 6.1.1993)

Med bakgrunn i tilrådingen fra den offentlige arbeidsgruppen ELBET-Norge samt brev fra Næringsdepartementet av 2.12.1992 har sentralbanksjefen besluttet å nedsette en arbeidsgruppe med følgende mandat.

1. Arbeidsgruppen skal utrede om det samfunnsøkonomisk er ønskelig å etablere et generelt åpent småpengskortsystem i Norge. Arbeidsgruppen skal også utrede bedriftsøkonomiske konsekvenser for ulike aktører, (kostnader osv).
2. Arbeidsgruppen skal utarbeide oversikt over de ulike parters holdninger/ønske om å etablere et slikt system i Norge og utrede hvordan et slikt system eventuelt kan organiseres.
3. Arbeidsgruppen skal utarbeide en oversikt over de viktigste forhåndsbetalte kortsystemer i Norge, herunder planlagte systemer og systemer under utvikling. Det skal vurderes hvilke tekniske og funksjonelle forhold som vil være nødvendig for at disse skal kunne inngå i et felles åpent system, herunder både tekniske og økonomiske forhold.
4. Arbeidsgruppen skal fremme forslag til tiltak med sikte på ivaretagelse av forbrukerhensyn, sikkerhet, infrastruktur (standarder osv.) og andre samfunnsmessige hensyn. Dette arbeidet må også sees i lys av det lovarbeid som skjer i Banklovkommissjonen på området, herunder bl.a. tilsyns- og konsesjonsregler m.v. Arbeidsgruppen forutsettes å holde kontakt med Banklovkommissjonen på dette området.
5. Arbeidsgruppen skal legge fram en innstilling vedrørende punktene 1-4 for sentralbanksjefen innen 1. juni d.å.
6. Arbeidsgruppen ledes av Norges Bank og med deltakelse fra Samferdselsdepartementet (f.eks. ved Vegdirektoratet), Postgiro, bankvesenet (f.eks. ved Bank-Axcept), Televerket, Forbrukerrådet/Forbrukerombudet, og HSH (f.eks. ved representant fra større kjede). Norges Bank stiller sekretariat. Alle parter stille utredningsressurser etter behov.

NORGES BANK

ARBEIDSGRUPPEN VEDRØRENDE DIREKTE DEBITERING (AUTOGIRO)
(fastsatt av sentralbanksjefen den 6.1.1993)

Med bakgrunn i tilrådninger fra den offentlige arbeidsgruppen ELBET-Norge samt brev fra Næringsdepartementet av 2.12.92 har sentralbanksjefen besluttet å nedsette en arbeidsgruppe med følgende mandat.

1. Arbeidsgruppen skal fremlegge forslag til en ny direkte debiteringstjeneste (autogiro) som på en bedre måte ivaretar debitoorer, kreditorer og bankenes/postens behov. Forslaget skal både angi avtalemessige og funksjonelle forhold. Det bør i den sammenheng blant annet avklares om det bør etableres to separate tjenester, en for personkundemarkedet og en for næringslivsmarkedet. Den danske direkte debiteringsløsningen kan være et mønster for dette arbeidet.

Arbeidsgruppen forutsetter å holde kontakt med - og avstemme forslaget med Banklovkommisjonens arbeid med bedre rettslig regulering på området.

2. Arbeidsgruppen skal fremlegge forslag til hvordan autogirotjenesten best kan samordnes mellom post og bank og hvilke tiltak som er nødvendig for å sikre dette.
3. Arbeidsgruppen skal med basis i konklusjonene fra punkt 1 angi hvilke tiltak som kan motivere for en rask vekst i bruk av tjenesten.
4. Arbeidsgruppen skal fremlegge en ferdig innstilling overfor sentralbanksjefen innen 1.6.1993 for alle faser i dette arbeidet. Avklaring av punkt 1 må ferdigstilles innen 1.4.1993.
5. Arbeidsgruppen ledes av Norges Bank, med deltakere fra Televerket, bankvesenet (f.eks. ved BBS), Postgiro, Finansdepartementet og Forbrukerrådet/Forbrukerombudet. Norges Bank stiller sekretariat. Gruppens øvrige deltakere stiller utredningsressurser til disposisjon etter behov.

I tilknytning til arbeidsgruppen etableres det en referansegruppe bestående av Kommunenes Sentralforbund (KS), Norges Forsikringsforbund, NBBL, Norske Avisers Landsforbund, Handelens Hovedorganisasjon og Norges Energiverkforbund. Referansegruppen skal høres før arbeidsgruppens forslag endelig overleveres sentralbanksjefen.

Referansegruppen ble ved oppstart av arbeidet utvidet med Toll- og avgiftsdirektoratet og Skattedirektoratet/Skattefogdene.

delen (EFTPOS), og til bankenes minibanknett. For Postgiros EFTPOS-system etableres tilknytning til bankenes system som minst sikrer tilfredsstillende gjensidig bruk av kort i begge systemer.

- Girosystemene åpnes for automatiske overføringer (gireringer) mellom konti i Postgiro og Postsparebanken, og konti i forretnings- og sparebanker.
- Det etableres mer rasjonelle utvekslingsrutiner for blanketter mellom post- og bankgirosystemene, med opphør av dagens omskrivning (konvertering) av blanketter.
- Den andelen av kostnadene i betalingsformidlingen både i Postgiro og bankene som dekkes ved direkte priser (gebyrer), økes trinnvis. Opptrappingen starter så snart som mulig. Prisene må også gjenspeile forskjellene i kostnader mellom de enkelte tjenester.

Regjeringens opplegg er en samlet pakke, hvor det er søkt å oppnå en balansert konkurransemessig virkning for Postgiro og bankene.

Et flertall i Stortingets finanskomite - alle partier unntatt Sosialistisk Venstreparti og Aune-lista - sluttet i Innst. S. IV for 1991-92 seg til Regjeringens opplegg.

I Nasjonalbudsjettet 1993 uttales vedrørende samordningsspørsmålet at partenes (Postgiro, Postsparebanken, forretnings- og sparebankene) ulike syn bl.a. på gebyrspørsmålet gjør det vanskeligere å få til en samordning og effektivisering av betalingsformidlingen slik Regjeringen har foreslått.

Stortingets finanskomite uttaler i Budsjettinnst. S. I for 1992-93 i den forbindelse bl.a.:

«Komiteen har merket seg at det har vist seg vanskelig å få til en samordning og effektivisering av betalingsformidlingen.

Komiteen vil understreke at det påligger partene et stort ansvar i denne forbindelse.»

Etter Regjeringens syn er det nå nødvendig å komme det avgjørende steget videre slik at en bedre samordning etter de linjer som ble trukket opp i Revidert nasjonalbudsjett 1992, raskt kan bli realisert. Det vises i den forbindelse til:

- En bedre samordning innen betalingsformidlingen vil gi kundene et bedre tjenestetilbud, både ved felles nett hhv. for betalingsterminaler i varehandelen og for minibanker, og ved raskere og enklere overføringsmuligheter mellom konti i hhv. post- og bankgirosystemene.
- Behovet for å styrke inntjeningen både i Postgiro og i bankene. Det vises til omtale bl.a. i St.prp. nr. 32 for 1992-93 «Om bevilgning til Statens Banksikringsfond», og i Postmeldingen, St.meld. nr. 17 for 1991-92. Både banker og Postgiro har i dag betydeli-

1.2.4.3 Betalingsformidlingen

Regjeringen fremmet i Revidert nasjonalbudsjett 1992 et samlet opplegg for bedre samordning av bank- og postgirosystemene og en mer kostnadsriktig prising i betalingsformidlingen. Tiltakene tar sikte på et bedret tilbud overfor publikum og samtidig en mer effektiv utnyttelse av ressursene både i banker og i Postgiro. Opplegget inneholder følgende hovedelementer:

- Postsparebanken gis tilgang til bankenes nett for elektroniske betalinger i varehan-

ge underskudd i betalingsformidlingen. Mer kostnadsriktige priser vil både innebære økte inntekter og reduserte kostnader, ved at bruken av de mest kostnadskrevende betalingsformene reduseres. Mer kostnadsriktige priser innebærer at forskjellene i kostnader mellom ulike betalingsformer gjenspeiles på en langt bedre måte i de prisene som brukerne av betalingstjenester står overfor. Brukerne vil på denne måten få direkte økonomisk fordel av å velge mindre kostnadskrevende alternativer.

Kostnadsforskjellene mellom ulike betalingsformer er betydelige. Ved bruk av kontante inn- og utbetalte giroer anslås kostnadene til 15-25 kroner, ved ulike blankettbaserte overføringer mellom to konti (post-/bankgiroblanketter) om lag 5-7 kroner og ved elektroniske overføringer mellom to konti (uten egen melding) om lag 1,50-3 kroner pr. transaksjon.

- Hensynet til å unngå ressursløsning ved videre utbygging av parallelle nett med betalingsterminaler i varehandelen og med minibanker tilsier også en snarlig samordning. En nødvendig forutsetning for å få til en bedre samordning av betalingssystemene er som omtalt en økning av den andel av kostnadene i betalingsformidlingen som dekkes ved direkte priser (gebyrer).

Forretnings- og sparebankene har i løpet av 1992 økt nivået på gebyrene i betalingsformidlingen markert. Selv om det er variasjoner mellom bankene, har alle de største forretnings- og sparebankene nå etablert et prisnivå og en prisstruktur som klart bedre gjenspeiler kostnadene - og kostnadsforskjellene - ved de enkelte tjenester. Feks. er gebyrene på blankettbaserte gireringer økt med gjennomsnittlig om lag 2 kroner i løpet av 1. halvår 1992, til knapt 5 kroner (levret i girokasse), mens gebyrene for kontante inn- og utbetalinger er på hhv. om lag 11 og 17 kroner. Postgiro har ikke gebyrer ved gireringer, mens gebyret ved kontante inn- og utbetalinger er på 4,50 kroner.

Regjeringen legger til grunn at det nå tas et steg videre for Postgiro, slik at prisene dekker en klart større andel av kostnadene ved de enkelte betalingstjenester.

Følgende legges til grunn for Postgiros priser:

- Det fastsettes nye priser i Postgiro som på en bedre måte gjenspeiler kostnadene.
- Prisene skal herunder gjenspeile forskjellene i kostnader mellom Postgiros enkelte tjenester, herunder mellom blankettbaserte og elektroniske gireringer.
- Det fastsettes en minimumspris på blankettbaserte gireringstjenester på 2 kroner.
- Postgiro gis adgang til å tilby rabatt.

En slik endret prising for Postgiro vil bli koblet sammen med et nytt initiativ fra Finansdepartementet med sikte på snarlig å få på plass en bedre samordning mellom bank- og postgirosystemene. En slik samordning vil måtte gjelde både blankettbaserte og elektroniske betalingstjenester, i tråd med Regjeringens opplegg i Revidert nasjonalbudsjett 1992. Som der omtalt vil den konkrete utformingen av en bedre samordning måtte etableres ved forhandlinger mellom partene. Departementet vil legge avgjørende vekt på at det raskt nås fram til ordninger som innebærer en vesentlig bedre samordning av betalingssystemene. Det må videre legges vekt på å gjøre bruk av de muligheter Postverkets nett gir for et tilbud om betalingsformidling i alle deler av landet.

I St.prp. nr. 1 for 1992-93 er det lagt opp til at gebyrene i Postgiro skal øke fra 1. januar 1993. Styret i Postverket har som følge av dette vedtatt å øke gebyrene på innbetalingskort fra 4,50 kroner til 5,50 kroner, og på utbetalingskort fra 4,50 til 7,00 kroner.

Regjeringens opplegg for gebyrer i Postgiro på blankettbaserte gireringstjenester samt adgang til å tilby rabatt, er anslått å ville gi en økt inntekt til Postverket i 1993 på 37,2 mill. kroner. Det legges da til grunn at endringene, i likhet med de øvrige endringer i Postgiros portosatser, blir gjort gjeldende fra 1. januar 1993. Samlet inntektøkning for Postverket i 1993 som følge av økte postgirogebyrer anslås til 171,8 mill. kroner. Det vises til nærmere omtale av de budsjettmessige konsekvensene av opplegget under kap. 2452 Postverket.